

Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu

Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore

Ekonomski fakultet Subotica, Univerzitet u Novom Sadu

Ekonomski fakultet Univerziteta Sv. Ćirilo i Metodije u Skoplju

X NAUČNA KONFERENCIJA SA MEĐUNARODNIM UČEŠĆEM

JAHORINSKI POSLOVNI FORUM 2021

JUGOISTOČNA EVROPA U VRTLOGU KRIZE 2020, DISRUPTIVNIH INOVACIJA,

POLITIKA I MJERA ZA ODRŽIVI PRIVREDNI RAST

25-26. MARTA 2021. GODINE

KNJIGA APSTRAKATA

BOOK OF ABSTRACTS

X SCIENTIFIC CONFERENCE WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION

JAHORINA BUSINESS FORUM 2021

SOUTH-EAST EUROPE IN THE VORTEX OF THE 2020 CRISIS, DISRUPTIVE INNOVATIONS,

POLICIES AND MEASURES FOR SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH

25-26th MARCH 2021

Faculty of Economics Pale , University of East Sarajevo

Faculty of Economics Podgorica, University of Montenegro

Faculty of Economics Subotica, University of Novi Sad

Faculty of Economics Ss. Cyril and Methodius University in Skopje

X NAUČNA KONFERENCIJA SA MEĐUNARODNIM UČEŠĆEM
JAHORINSKI POSLOVNI FORUM 2021
JUGOISTOČNA EVROPA U VRTLOGU KRIZE 2020, DISRUPTIVNIH INOVACIJA,
POLITIKA I MJERA ZA ODRŽIVI PRIVREDNI RAST
25-26. MARTA 2021. GODINE

X SCIENTIFIC CONFERENCE WITH INTERNATIONAL PARTICIPATION
JAHORINA BUSINESS FORUM 2021
SOUTH-EAST EUROPE IN THE VORTEX OF THE 2020 CRISIS, DISRUPTIVE INNOVATIONS,
POLICIES AND MEASURES FOR SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH
25-26th MARCH 2021

IZDAVAČ

*Ekonomski fakultet Pale
ul. Alekse Šantića 3 , 71420 Pale
Republika Srpska
Bosna i Hercegovina*

ZA IZDAVAČA

Prof. dr Radomir Božić, dekan

PREDSJEDNIK NAUČNOG ODBORA

Prof. dr Branko Đerić

PREDSJEDNIK ORGANIZACIONOG ODBORA

Prof. dr Radomir Božić, dekan

SEKRETARI KONFERENCIJE

*Prof. dr Marko Đogo
Doc. dr Predrag Mlinarević
Doc. dr Nemanja Šarenac*

ŠTAMPA

„Kopikomerc” s.z.r. Istočno Novo Sarajevo

TIRAŽ: 100

ISBN 978-99976-771-3-6

Organizator konferencije / Organizers

Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Faculty of Economics Pale, University in East Sarajevo

Koorganizatori konferencije

Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore
Innovation and Entrepreneurship Center of University in Zenica

Ekonomski fakultet Subotica, Univerzitet u Novom Sadu

Faculty of Economics Subotica, University of Novi Sad

Ekonomski fakultet Univerziteta Sv. Ćirilo i Metodije u Skoplju

Faculty of Economics Ss. Cyril and Methodius University in Skopje

Organizacioni odbor / Organisatioal Board

Prof. dr Radomir Božić, Predsjednik, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Marko Đogo, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Doc. dr Predrag Mlinarević, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Doc. dr Nemanja Šarenac, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Ljubomir Drakulevski, Ekonomski fakultet, Univerziteta Sveti Ćirilo i Metodije u Skopju
Prof. dr Predrag Trpeski, Ekonomski fakultet, Univerziteta Sveti Ćirilo i Metodije u Skopju
Prof. dr Boban Melović, Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore
Prof. dr Aleksandar Grubor, Ekonomski fakultet Subotica, Univerzitet u Novom Sadu
Anja Mandić, prof. Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Jelena Marjanović, ma, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Bojana Pušara Vuković, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Vedrana Gaco, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Stefan Slijepčević, Student, Studentski parlament, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Milan Lučić, Student, Studentska organizacija, Ekonomski fakultet Pale

Naučni odbor / Scientific Board

Prof. dr Branko Đerić, Predsjednik, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Doc. dr Jelena Krunić, Prorektor, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Radimir Božić, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Marko Đogo, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Mladen Rebić, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Novo Plakalović, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Stjepo Andrijić, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Aleksandar Stojanović, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Nikola Gluhović, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Zorica Golić, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Doc. dr Predrag Mlinarević, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Doc. dr Borka Popović, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Doc. dr Goran Balotić, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Doc. dr Nemanja Šarenac, Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Vladimir Vujović, Elektrotehnički fakultet, Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Prof. dr Aleksandar Grubor, Ekonomski fakultet Subotica, Univerzitet u Novom Sadu
Prof. dr Milivoje Radović, Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore
Prof. dr Nikola Milović, Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore
Prof. dr Boban Melović, Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore
Prof. dr Predrag Tipeski, Ekonomski fakultet, Univerziteta Sveti Ćirilo i Metodije u Skopju
Prof. dr Ljubomir Drakulevski, Ekonomski fakultet, Univerziteta Sveti Ćirilo i Metodije u Skopju
Prof. dr Vesna Bucevska, Ss. Cyril and Methodius University in Skopje
Prof. dr Jasmina Selimović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Sarajevu
Prof. dr Jasmina Osmanković Ekonomski fakultet, Univerzitet u Sarajevu
Prof. dr Savo Stupar, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Sarajevu
Prof. dr Aziz Šunje, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Sarajevu
Prof. dr Emina Resić, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Sarajevu
Prof. dr Zdenko Klepić, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Mostaru
Prof. dr Veldin Ovdčina, Ekonomski fakultet, Univerzitet "Džemal Bijedić" Mostar
Prof. dr Stanić Stanko, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci
Prof. dr Goran Popović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci
Prof. dr Saša Petković, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci
Prof. dr Slaviša Kovačević, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Banjoj Luci
Prof. dr Bojan Zečević, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Aleksandar Živković, Faculty of Economics, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Siniša Zarić, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Milorad Filipović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Miomir Jakšić, Faculty of Economics, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Blagoje Paunović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Gojko Rikalović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Beogradu
Prof. dr Jadranka Đurović odorović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Nišu
Prof. dr Zoran Arandelović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Nišu
Prof. dr Petar Veselinović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu
Prof. dr Nenad Stanišić, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Kragujevcu
Prof. dr Drago Cvijanović, Fakultet za hotelski menadžmet i turizma, Univerzitet u Kragujevcu
Prof. dr Dragan Tešanović, Prorodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
Prof. dr Kristina Košić, Prorodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
Prof. dr Ivana Blešić, Prorodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
Prof. dr Bojana Kalenjuk, Prorodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu
Prof. dr Peter Schulte, Institut za evropske poslove INEA Njemačka
Prof. dr Gerd Wassenberg, Univerzitet RWTH Aachen
Prof. dr Jaka Vadjnal, GEA koledž Ljubljana
Prof. dr Ružica Knežević Cvelbar, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Ljubljani
Prof. dr Jere Lazanski Tadeja, Univerzitet u Koprnu
Prof. dr Ljubo Jurčić, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Splitu
Prof. dr Neven Šeric, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Splitu
Prof. dr Dario Miočević, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Splitu
Prof. dr Zoran Mihanović, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Splitu
Prof. dr Jasenko Ljubica, Ekonomski fakultet, Univerzitet u Splitu
Prof. dr Zoltan Baraczkai, Univerzitet Babeş-Bolyai Kluž - Napoka
Prof. dr Jolán Velencei, Univerzitet Obuda u Budimpešti
Prof. dr Boda György, Univerzitet Korvinus u Budimpešti
Prof. dr Daniel Pavlov, Univerzitet "Angel Kunchev" u Ruseu

Četvrtak, 25. mart 2021. godine

12.00 Promocija studentskih radova

Petak, 26. mart 2021. godine

10.00 Održavanje konferencije putem Zoom platforme

Plenarna sesija / Plenary Session

Uvodničari / Plenary speakers

Prof. dr Janez Prašnikar
Ekonomski fakultet u Ljubljani
Univerzitet u Ljubljani
Slovenija

Prof. dr Dejan Šoškic
Ekonomski fakultet u Beogradu
Univerzitet u Beogradu
Srbija

Prof. dr Aziz Šunje
Ekonomski fakultet u Sarajevu
Univerzitet u Sarajevu
FBiH, BiH

Prof. dr Mladen Rebić
Ekonomski fakultet Pale
Univerzitet u Istočnom Sarajevu
RS, BiH

Janez Prašnikar¹

OD RADNIČKOG SAMOUPRAVLJANJA DO SUOČAVANJA SA KAPITALIZMOM²

Apstrakt: Ovaj rad predstavlja rezime radova koji su objavljeni, a za temu su imali kretanje od samoupravnog socijalizma u bivšoj Jugoslaviji sve do njenog raspada i stvaranja novih država. Tematika se može podijeliti u tri segmenta: jugoslovensko iskustvo, razlike u tranziciji i suočavanje sa kapitalizmom. Kroz ovaj pregled, pratiće se evolucija privrednog upravljanja i transformacije privreda zemalja bivše Jugoslavije. Iz parcijalnih analiza moći će se doći do spoznaja o razlozima trenutnog ekonomskog stanja u analiziranim zemljama.

Ključne riječi: radničko samoupravljanje, tranzicija, kapitalizam, korporativno upravljanje

FROM WORKERS' PARTICIPATION TO STRUGGLING WITH CAPITALISM

Abstract: This paper is a summary of the papers that were published, and their common topic was the movement from self-governing socialism in the former Yugoslavia until its disintegration and the creation of new states. The topic can be divided into three segments: the Yugoslav experience, differences in transition and the struggle against capitalism. This review will follow the evolution of economic governance and the transformation of the economies of the former Yugoslavia countries. From the partial analysis, it will be possible to gain insights into the reasons for the current economic situation in the analyzed countries.

Keywords: workers' self-management, transition, capitalism, corporate governance

¹ Ekonomski fakultet u Ljubljani ✉ janez.prasnikar@ef.uni-lj.si

² Ovo je uvod u knjigu „From Workers' Participation to Struggling with Capitalism“, (Ed. Prašnikar J.), Ekonomski fakultet, Univerzitet u Ljubljani, 2021.

Dejan Šoškić³

NOVA RAZVOJNA AGENDA ZA ZAPADNI BALKAN⁴

Apstrakt: Zemlje Zapadnog Balkana nakon velike finansijske krize 2008 godine nalaze se u relativno stabilnom ali i stacionarnom privrednom i finansijskom položaju na relativno niskom nivou. Perspektive brzog učlanjenja u EU nisu realne, institucionalni ambijent i demokratski procesi u nekim zemljama su u opadanju, a iz svih zemalja ubrzano i u velikom broju odlaze mladi i kvalifikovani ljudi. Sa malim fragmentiranim tržištima, relativno visokim nivoom međusobnog nepoverenja uprkos skoro identičnim ekonomskim problemima i sa EU zaokupljnom dominantno svojim problemima, perspective ubrzavanja privrednog rasta u regionu su niske. Region Zapadnog Balkana poseduje značajne razvojne potencijale ali ih ni izbliza ne koristi. Ovaj rad analizira i zagovara mogućnost radikalne promene u pristupu privrednom razvoju Zapadnog Balkana, na znatno višem nivou regionalne saradnje, sa posledicom bitnog realnog ubrzavanja procesa učlanjenja u EU.

Ključne reči: regionalna saradnja, zapadni Balkan, EU integracije, ubrzani privredni razvoj

NEW DEVELOPMENT AGENDA FOR THE WESTERN BALKANS

Abstract: After the great financial crisis in 2008 the countries of the Western Balkans are in a relatively stable but also stationary economic and financial position at a relatively low level. The prospects for accelerated EU membership are not realistic, the institutional environment and democratic processes in some countries are declining and young and qualified people are leaving all countries rapidly and in large numbers. With small fragmented markets, a relatively high level of mutual mistrust despite almost identical economic problems, and with the EU preoccupied predominantly with its problems, the prospects for accelerating economic growth in the region are low. The Western Balkans region has significant development potentials but does not use them at all. This paper analyzes and advocates the possibility of a radical change in the approach to the economic development of the Western Balkans, at a much higher level of regional cooperation, with the consequence of significant real acceleration of the EU membership process.

Keywords: regional cooperation, Western Balkans, EU integration, accelerated economic development

³ Ekonomski fakultet u Beogradu ✉ dejan.soskic@gmail.com

⁴Ovaj rad je rezultat projekta "Rizici finansijskih institucija i tržišta u Srbiji – mikroekonomska i makroekonomska analiza" (šifra projekta:179005), koji finansira Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Aziz Šunje ⁵

ČETVRTA INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA I MENADŽMENT 3.0 - PUT KOJEG TREBA SLIJEDITI

Panta rei

Apstrakt: U radu se kroz obrasce četiri industrijske revolucije, kao paradigmatične faze industrijsko-tehnološkog razvoja ljudskog društva, sagledavaju različiti načini vođenja biznisa, različiti pristupi menadžmentu. Svaka industrijska revolucija, odnosno svaki biznis koji svoj poslovni proces temelji na tehničkoj potki jedne od industrijskih revolucija, svoj biznis vodi na paradigmatično drugačiji način i uz angažman drugačijeg profila uposlenika. Svrha rada je prepoznati obrasce načina vođenja biznisa koji koriste tehnološku potku sve prisutnije, ali još uvijek ne u potpunosti uobličene četvrte industrijske revolucije (menadžment 3.0) upoređujući ih sa paradigmatično drugačijim načinima vođenja biznisa koji koriste tehnološke potke druge (menadžment 1.0) i treće industrijske revolucije (menadžment 2.0). Preporuka rada je da se i na ovim prostorima mogu, trebaju i moraju ustrojivati biznisi utemeljeni na tehnološkoj potki i logici četvrte industrijske revolucije.

Ključne riječi: industrijske revolucije, menadžment 1.0, menadžment 2.0, menadžment 3.0

THE FOURTH INDUSTRIAL REVOLUTION AND MANAGEMENT 3.0 - THE ROAD TO FOLLOW

Panta rei

Abstract: The paper reviews different manners of conducting business and different approaches to Management through the patterns of four Industrial Revolutions as paradigmatic phases of the industrial and technological development of Human Society. Each Industrial Revolution i. e. business that bases its operating process on the technical foundation of one of the Industrial revolutions operates in a paradigmatically different way by hiring a different profile of employees. The aim of this paper is to recognize business conducting patterns that facilitate a technological foundation of the increasingly present, yet still not completely formed The Fourth Industrial Revolution (Management 3.0), comparing them with paradigmatically different ways of conducting business using the technological foundations of The Second (Management 1.0) and The Third (Management 2.0) Industrial Revolution. The paper suggests a need and a necessity to shape businesses according to the technological foundation and logic of The Fourth Industrial Revolution in this part of the world.

Keywords: Industrial Revolutions, Management 1.0, Management 2.0, Management 3.0

⁵ Ekonomski fakultet u Sarajevu ✉ aziz.sunje@efsa.unsa.ba

Mladen Rebić⁶
Jelena Trivić⁷

**EKONOMSKA SLOBODA I EKONOMSKA NEJEDNAKOST:
DUGOTRAJNA RAVNOTEŽA ZA ODABRANE EVROPSKE ZEMLJE**

Apstrakt: U radu su predstavljene rezultati istraživanja o ekonomskoj slobodi i njenom uticaju na ekonomsku nejednakost. Korištenjem podataka iz panela za period od 2000. do 2019. godine, ispitana je dugoročna veza između ekonomske slobode i nejednakosti u prihodima za odabrane evropske zemlje. Osnovni cilj rada jeste da se, primenom tehnike kointegracije, istraži postojanje dugoročne ravnoteže između ekonomske slobode i ekonomske nejednakosti. Rezultati, do kojih se istraživanjem došlo, pokazali su da viši nivo ekonomske slobode dovodi do veće jednakosti.

Ključne reči: ekonomska sloboda, ekonomska nejednakost, dugoročna ravnoteža, kointegracija

**ECONOMIC FREEDOM AND ECONOMIC INEQUALITY: A LONG-
TERM BALANCE FOR SELECTED EUROPEAN COUNTRIES**

Abstract: The paper presents the results of research on economic freedom and its impact on economic inequality. Using panel data for the period from 2000 to 2019, the long-term relationship between economic freedom and income inequality in selected European countries is examined. The main goal of this paper is to investigate the existence of a long - term balance between economic freedom and economic inequality, using the technique of co-integration. The results of the research showed that a higher level of economic freedom leads to greater equality.

Keywords: economic freedom, economic inequality, long-term equilibrium, co-integration

⁶ Ekonomski fakultet Pale ✉ mladen.rebic@ekofis.ues.rs.ba

⁷ Ekonomski fakultet u Banjoj Luci ✉ jelena.trivic@ef.unibl.org

OPŠTA SESIJA – 26. MART 2021. GODINE U 10.00h

		<i>str.</i>
1.	Milojko Arsić	15
	GLOBALNE EKONOMSKE POSLEDICE PANDEMIJE COVID-19	
2.	Marko Sekulović	16
	PANDEMIJA – VRH LEDENOG BRIJEGA KRIZE	
3.	Gojko Rikalović Sonja Josipović Dejan Molnar	17
	OBRAZOVANJE PROFESIONALACA ZA BIOEKONOMIJU I ULOGA UNIVERZITETA I ISTRAŽIVAČKO-RAZVOJNIH MREŽA	
4.	Neven Šerić Anđela Jakšić Stojanović Lidija Bagarić	18
	MODEL KREIRANJA SPECIJALIZIRANOG TURISTIČKOG PROIZVODA ZA POST CORONA VRIJEME	
5.	Pavle Mijović	19
	RAZVOJ DRUŠTVENOG KAPITALA: USAID-OV PROJEKT PRO-BUDUĆNOST KAO INICIJATOR SARADNJE PRIVATNOG I NEVLADINOG SEKTORA	
6.	Marija Trpkova-Nestorovska, Predrag Trpeski, Filip Peovski	20
	STUDIJE DOGAĐAJA NA UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA MAKEDONSKOJ BERZI	
7.	Boban Melović , Slavica Mitrović Veljković , Dragana Čirovic, Milica Vukčević	21
	UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA POSLOVANJE MIKRO, MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U CRNOJ GORI	
8.	Radomir Božić	22
	INTERNACIONALIZACIJA POSLOVANJA PREDUZEĆA IZ ZEMALJA U RAZVOJU KAO DETERMINANTA ODRŽIVOG RASTA	
9.	Jadranka Đurović-Todorović Marina Đorđević Milica Ristić-Cakić	23
	FISKALNI ODGOVORI NA PANDEMIJU COVID-19 KROZ REDIZAJNIRANJE POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U REPUBLICI SRBIJI	
10.	Emina Resić	24
	ANALIZA FAKTORA KOJI UTIČU NA CIJENU HOTELSKOG SMJEŠTAJA U BIH	
11.	Petar Veselinović Nenad Stanišić	25
	RAZVOJ I PERSPEKTIVE DIGITALNE EKONOMIJE U REPUBLICI SRBIJI	
12.	Branko Balj	26
	JUGOISTOČNA EVROPA U VRTLOGU KRIZE - NEIZVESNA BUDUĆNOST	
13.	Goran Rađivojac Aleksandra Krčmar	27
	DEKOMPONOVANJE PRINOSA NA KAPITAL I IMOVINU PREDUZEĆA ELEKTROPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE PRIMJENOM DUPONT METODOLOGIJE	
14.	Martin Kiselicki , Saso Josimovski, Lidija Pulevska Ivanovska , Mijalce Santa	28
	UTICAJ DRUŠTVENIH MREŽA NA LJEVAK PRODAJE U B2C I B2B SEGMENTIMA U REPUBLICI SJEVERNOJ MAKEDONIJI	
15.	Kristijan Ristić Aleksandar Živković	29
	„ENVIROMENTALNE (ZELENE) FINANSIJE“ OD TEORIJSKIH KONTROVERZI, EMPIRIJSKE ANALIZE DO EVROPSKIH REGULATIVE	
16.	Marija Cetanovska Predrag Trpeski	30
	UTICAJ ZDRAVLJA NA EKONOMSKI RAST: PANELSKI PRISTUP ODABRANIM ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA	
17.	Marko Đogo	31
	EFEKTI RASPODJELE DRŽAVNE POMOĆI PRIVREDNIM SUBJEKTIMA U REPUBLICI SRPSKOJ U USLOVIMA PANDEMIJE	
18.	Predrag Mlinarević	32
	DOMETI FISKALNE POLITIKE U PODSTICANJU EKONOMSKOG OPORAVKA ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA	
19.	Goran Balotić	33
	SARADNJA I PARTNERSTVO IZMEĐU PREDUZEĆA KAO FAKTOR JAČANJA NJIHOVIH IZVOZNIH I KONKURENTSKIH PERFORMANSI	
20.	Nemanja Šarenac Predrag Mlinarević	34
	POLITIKE KRIZNOG UPRAVLJANJA U TURIZMU U KONTEKSTU ISKUSTVA IZ PANDEMIJE KORONA VIRUSA	
21.	Samir Aličić	35
	O POGLAVLJU DIGESTA „O PORESKIM REGISTRIMA“ (D.50.15)	
22.	Nenad Pandurević	36
	INSTITUCIJE I INTEGRACIJE: INSTITUCIONALIZACIJA NORMI I VRIJEDNOSTI EU U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA	
23.	Saša Stevanović	37
	(NE)ODRŽIVOST DUGA REPUBLIKE SRPSKE	
24.	Miloš Grujić	38
	DOMETI I OGRANIČENJA MEĐUNARODNE DIVERZIFIKACIJE RIZIKA ZA INSTITUCIONALNE INVESTITORE U REGIONU ZAPADNOG BALKANA	
25.	Sead Omerčević Dženan Kulović Mirza Bavčić	39
	NUŽNOST STRATEŠKOG RAZMIŠLJANJA I OPERATIVNOG DJELOVANJA TOKOM OVLADAVANJA KRIZOM PREDUZEĆA	
26.	Slobodan Mačar Ranko Markuš Ljiljan Veselinović	40
	UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA TRŽIŠTE RADA U REPUBLICI SRPSKOJ	
27.	Miroljub Krunić	41
	MOGUĆNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE U ZAUSTAVLJANJU NEGATIVNIH EKONOMSKIH KRETANJA I ULOGA SPOLJNOG FINANSIRANJA	
28.	Đorđe Marilović	42
	STANDARDNI LIČNI ODBITAK U POREZU NA DOHODAK REPUBLIKE SRPSKE	
29.	Arsen Hršum	43
	RESTRUKTURIRANJE JAVNIH PREDUZEĆA	
30.	Jelena Marjanović Marica Berić	44
	INOVATIVNOST PREDUZEĆA U REPUBLICI SRPSKOJ I ZNAČAJ SAVJETODAVNE PODRŠKE ZA NJIHOV RAZVOJ	
31.	Nataša Lizdek	45
	DIGITALNI NOMADI: RAD NA DALJINU KAO ALTERNATIVA KANCELARIJSKOM POSLU	
32.	Vladimir Antić	46
	TEMELJNI IZVORI RIZIKA I PRIJETNJI PO EKONOMSKI RAZVOJ I EKONOMSKU BEZBJEDNOST BOSNE I HERCEGOVINE	
33.	Nikola Avram	47
	PRIMJENA "LEADER" PROGRAMA KAO KONCEPTA JAČANJA KONKURENTNOSTI I RURALNOG RAZVOJA EU	

Milojko Arsić¹

GLOBALNE EKONOMSKE POSLEDICE PANDEMIJE COVID-19

Apstrakt: U radu se istražuje direktan i indirektan uticaj pandemije koronavirusa na svetsku privredu u kratkom i srednjem roku. U fokusu istraživanja je uticaj pandemije na privrednu aktivnost, tržište rada i javne finansije. Kratkoročni efekti pandemije su negativni i oni se manifestuju kroz pad privredne aktivnosti, smanjenje investicija, rast nezaposlenosti, rast javnih i privatnih dugova i pogoršanje njihovog kvaliteta. Performanse privrede u kratkom roku su neto rezultat epidemioloških mera i bihevioralnih odgovora potrošača i proizvođača, sa jedne strane i fiskalnih i monetarnih stimulansa, sa druge strane. Pogoršane performanse privrede i javnih finansija će negativno uticati na rast svetske privrede i zaposlenost u srednjem roku, naročito u slučaju zemalja u kojima će doći do krize javnih i privatnih dugova. U srednjem i dugom roku pandemija bi mogla da podstakne ubrzanje tehnoloških inovacija, poboljša troškovnu efikasnost države i privrede, što bi pozitivno uticalo na privredni rast.

Ključne reči: pandemija, privredna aktivnost, tržište rada, fiskalni stimulansi

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE WORLD ECONOMY

Abstract: The paper investigates the direct and indirect impact of the coronavirus pandemic on the world economy in the short and medium-term. The research is focused on the impact of the pandemic on economic activity, the labour market, and public finances. The short-term effects of the pandemic are negative and they are manifested through a decline in economic activity, reduced investment, rising unemployment, rising public and private debt, and deterioration of their quality. The performance of the economy in the short run is a net result of epidemiological measures and behavioural responses of consumers and producers on the one hand and fiscal and monetary stimuli on the other. The deteriorating performance of the economy and public finances will negatively affect the growth of the world economy and employment in the medium term, especially in the case of countries where there is a public and private debt crisis. In the medium and long term, a pandemic could encourage the acceleration of technological innovation, and it could improve the cost efficiency of the government and the economy, which would have a positive impact on economic growth.

Keywords: pandemic, economic activity, labour market, fiscal stimulus

¹ Ekonomski fakultet u Beogradu ✉ arsicm@ekof.bg.ac.rs

Marko Sekulović²

PANDEMIJA – VRH LEDENOG BRIJEGA KRIZE

Priroda pruža dovoljno da zadovolji potrebe svakog čovjeka, ali ne i pohlepu svakog čovjeka. (Gandi)

Apstrakt: Pandemija je samo vrh ledenog brijega dublje društvene i ekološke krize, tako da će njeno obuzdavanje putem masovne vakcinacije omogućiti da ti, sada pandemijom natkriveni problemi izbiju na površinu. A oni su nastavak onih problema koje je objelodanila svjetska ekonomska kriza 2008. godine, a koji nakon krize nijesu rešavani već su se dalje uvećavali. Pandemija je izazvala velike promjene na tržištu rada (rad od kuće, digitalizacija i robotizacija poslova i dr.), što će dalje komplikovati probleme na relaciji rad- kapital, koji su glavna determinanta enormnih ekonomskih nejednakosti. Daje se kritika savremenog tehnološkog progresa koji je isključivo podređen logici profita, a malo osjetljiv na ekološke probleme i probleme društvenih nejednakosti. Posvećena je značajna pažnja kritičkim sagledavanjima problema koje je iznjedrila neoliberalna paradigma i njom inspirisan sistem finansijskog kapitalizma, sadržana u knjigama „Preduzetnička država“ Marijane Macukato i „Ekonomija opšte dobrobiti“ bečkog profesora Kristiana Felbera. Pledira se za rehabilitaciju društvenih i humanističkih nauka, koje su žrtvovane na oltar neoliberalizma.

Ključne riječi: Pandemija, Macukato, Felber, Novi globalizam

PANDEMIC - THE TIP OF THE CRISIS ICEBERG

Earth provides enough to satisfy every man's need, but not every man's greed. (Gandhi)

Abstract: The pandemic is just the tip of the iceberg of a deeper social and environmental crisis, so curbing it through mass vaccination will allow these, now pandemic-covered problems, to surface. They are just a continuation of the problems that were revealed by the world economic crisis in 2008, which were not solved after the crisis itself but were further increased. The pandemic caused major changes in the labor market (work from home, digitalization, and jobs robotization, etc.) which further complicates the labor-capital relation problems, which are the main determinant of enormous economic inequalities. Significant attention is paid to critical views of the problems posed by the neoliberal paradigm and the system of financial capitalism inspired by it, contained in the books "The Entrepreneurial State" by Mariana Matsukato and "Economy for the Common Good" by Viennese professor Christian Felber. It is pleaded for the rehabilitation of the social sciences and humanities, which were sacrificed on the altar of neoliberalism.

Keywords: Pandemic, Matsukato, Felber, New Globalism

² Ekonomski fakultet Niš ✉ markosekulovic43@gmail.com

Gojko Rikalović³
Sonja Josipović⁴
Dejan Molnar⁵

OBRAZOVANJE PROFESIONALACA ZA BIOEKONOMIJU I ULOGA UNIVERZITETA I ISTRAŽIVAČKO-RAZVOJNIH MREŽA

Apstrakt: U radu se polazi od toga da u savremenom svetu postoji potreba za bioekonomskim ekspertima i predstavlja se profesija bioekonomiste. Glavni cilj rada je da se analiziraju osnovna znanja, veštine i kompetencije koje profesionalci za bioekonomiju treba da poseduju. Sagledava se uloga univerziteta u kreiranju i razvoju kompetencija koje odlikuju bioekonomske profesionalce. Na primeru šest vodećih evropskih univerziteta analiziraju se studijski programi master i doktorskih studija u ovoj oblasti. Predstavljeni su i analizirani i odgovarajući kratki on-line kursevi. Poseban deo rada bavi se saradnjom između univerziteta, kompanija i nevladinih organizacija putem istraživačkih aktivnosti i projekata iz oblasti bioekonomije. Na kraju rada su izvedeni odgovarajući zaključci.

Ključne riječi: bioekonomija, profesionalci za bioekonomiju, kompetencije, univerziteti, saradnja.

EDUCATION OF BIOECONOMY PROFESSIONALS AND THE ROLE OF THE UNIVERSITIES AND RESEARCH AND DEVELOPMENT NETWORKS

Abstract: The paper starts from the fact that there is a great need for bioeconomic experts in the modern world; accordingly, the profession of a bioeconomist is presented. The main goal of the paper is to analyse the basic knowledge, skills and competences that bioeconomy professionals should possess. The role of universities in the creation and development of competences that characterize bioeconomy professionals is discussed. The study programs of Master and Doctoral studies in this field are analysed on the example of six leading European universities. Relevant short open online courses are also presented in more detail and analysed. Additionally, one part of the paper is devoted to collaboration between universities, companies and non-governmental organizations through research activities and projects in the field of bioeconomy. Appropriate conclusions are drawn at the end of the paper.

Keywords: bioeconomy, bioeconomy professionals, competences, universities, collaboration.

³ Ekonomski fakultet u Beogradu ✉ gojko.rikalovic@ekof.bg.ac.rs

⁴ Tehnološko-metalurški fakultet u Beogradu ✉ sjosipovic@tmf.bg.ac.rs

⁵ Ekonomski fakultet u Beogradu ✉ dejan.molnar@ekof.bg.ac.rs

Neven Šerić⁶
Anđela Jakšić Stojanović⁷
Lidija Bagarić⁸

MODEL KREIRANJA SPECIJALIZIRANOG TURISTIČKOG PROIZVODA ZA POST COVID VRIJEME

Apstrakt: Globalna pandemija *covid-19* mijenja stavove, očekivanja i preferencije turista pri odabiru destinacija kamo će putovati. Slijedom toga pretpostavka je da bi tradicionalnu koncepciju kreiranja specijaliziranih turističkih proizvoda trebalo prilagoditi promijenjenom ponašanju turista pri vrednovanju destinacijskih ponuda. Nastavno na toj pretpostavci autori su definirali predmet provedenog istraživanja, a u cilju spoznaja smjernica za modificiranje tradicionalne koncepcije kreiranja specijaliziranog turističkog proizvoda za *post covid-19* vrijeme. Nalazi provedenog istraživanja autora na prigodnom uzorku turista provedenih u drugoj polovini 2020. godine ukazuju da će specijalizirana turistička ponuda destinacije i ubuduće biti važan preduvjet održive konkurentnosti destinacije, no i da je potrebno mijenjati pristup pri kreiranju novih specijaliziranih turističkih proizvoda. Prema spoznajama iz provedenog istraživanja obilježja specijaliziranih turističkih proizvoda koje su turiste potaknuli na putovanje tijekom sezone 2020. godine nisu primarno bili vezani uz sadržaj ponude. Te spoznaje su predstavljene u formi sugestija o kojima u *post-covid* vremenu dodatno treba voditi računa pri razvoju i upravljanju specijaliziranom turističkom ponudom u cilju održavanja i jačanja konkurentnosti destinacije. Obilježja turističkih ponuda koja su turiste potaknula na putovanje tijekom 2020. godine ostati će relevantan *okidač* u donošenju kupovnih odluka za putovanje i u *post-covid* vremenu. U radu su autori ta obilježja povezali s vlastitim modelom kreiranja i upravljanja specijaliziranim turističkim proizvodom argumentirajući održivost modela u kontekstu konkurentnosti destinacije. Nalazi istraživanja su dokazali da konkurentna specijalizirana turistička ponuda za *post-covid* vrijeme treba omogućiti kako individualno, tako i obiteljsko sudjelovanje, osigurati dojam opuštajućeg i luksuznog sadržaja, implementirati aspekte lokalnih tradicija i gastronomije, te isticati visoke ekološke standarde i očuvanost krajobraza s jasnom asocijacijom pozitivnih reperkusija na zdravlje turista.

Cljučne riječi: post corona, turizam, ponuda, model

MODEL FOR CREATING A SPECIALIZED TOURIST PRODUCT IN THE POST COVID PERIOD

Abstract: The *covid-19* global pandemic is changing the attitudes, expectations, and preferences of tourists when choosing a destination to travel to. Consequently, the assumption is that the traditional concept of creating specialized tourist products should be adapted to the changed behavior of tourists in the evaluation of destination offers. Following this assumption, the authors defined the subject of the research, to understand the guidelines for modifying the traditional concept of creating a specialized tourism product for the *post-covid-19* period. The findings of the authors' research conducted on a sample of tourists in the second half of 2020 indicate that the specialized tourist offer of the destinations will continue to be an important prerequisite for the sustainable competitiveness of the destination in the future, but also that it is necessary to change the approach to creating new specialized tourist products. According to the findings of the research, the characteristics of specialized tourist products that encouraged tourists to travel during the 2020 season were not primarily related to the content of the offer. These insights are presented in the form of suggestions that in post-covid times should be further taken into account in the development and management of a specialized tourist offer to maintain and strengthen the competitiveness of the destination. The characteristics of the tourist offers that have encouraged tourists to travel during 2020 will remain a relevant *trigger* in making purchasing decisions when traveling even in the *post-covid* times. In the paper, the authors connected these features with their own model of creating and managing a specialized tourist product, arguing the sustainability of the model in the context of destination competitiveness. The findings of the research proved that a competitive specialized tourist offer for *post-covid* time should enable both individual and family participation, provide an impression of relaxing and luxurious content, implement aspects of local traditions and gastronomy, and emphasize high ecological standards and landscape preservation with a clear association of positive repercussion on tourist health.

Key words: post corona, tourism, offer, model

⁶ Ekonomski fakultet u Splitu ✉ nseric@efst.hr

⁷ Univerzitet Donja Gorica, Podgorica ✉ andjela.jaksic@udg.edu.me

⁸ Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija ✉ lidija.bagaric@fthm.hr

Pavle Mijović^{9 10}

RAZVOJ DRUŠTVENOG KAPITALA: USAID-OV PROJEKT PRO-BUDUĆNOST KAO INICIJATOR SARADNJE PRIVATNOG I NEVLADINOG SEKTORA

Apstrakt: Globalna pandemija COVIDA-19 uzrokovala je velike ekonomske izazove, kako u javnom tako i u privatnom sektoru, ali se također odrazila i na gotovo sve društvene dinamike. Individualne egzistencijalne problematike unutar šireg socijetalnog okvira, uz neosporne krizne momente, prilika su također i za razvoj i afirmaciju alternativnih paradigmi. Korištenje dostupnih resursa, prisutnih u sveobuhvatnim društvenim odnosima – temeljna definicija društvenog kapitala – predstavlja mogućnost melioracija i ublažavanja kriznih okolnosti. Prvi dio rada donosi kontekstualno-teoretsko određenje društvenog kapitala analizirajući relevantne autore i njihove ideje (Fukuyama, Bourdieu, Putnam). Drugi dio rada pokazuje razvoj društvenog kapitala u praksi, kroz razvoj alternativnih korporativnih modela, već prisutnih u brojnim inicijativama privatnog sektora a koje se svodi pod definiciju „korporativna društvena odgovornost (Corporate Social Responsibility - CSR). Radi se o korporativnim aktivnostima koja pozitivne radnje usmjerava samom društvu, nadilazeći poznatu Friedmanovu hipotezu, te pokazuje korporatizam s ljudskim licem. Korporativnu društvenu odgovornost povezati ćemo s projektnim aktivnostima nevladnog sektora (NVO), dajući obrise buduće moguće suradnje te mogućnost kanaliziranja i potenciranja istih kroz NVO infrastrukturu, na primjeru projekta PRO-Budućnost.

Ključne riječi: društveni kapital - korporativna društvena odgovornost – NVO - USAID – PRO-Budućnost

DEVELOPMENT OF SOCIAL CAPITAL: USAID'S PROJECT PRO-FUTURE AS INITIATOR OF COOPERATION BETWEEN PRIVATE AND NON- GOVERNMENTAL SECTOR

Abstract: The global COVID-19 pandemic has caused major economic challenges, both in the public and private sectors, but has also affected almost all social dynamics. Individual existential problems within the broader social framework, in addition to indisputable moments of crisis, are also an opportunity for the development and affirmation of alternative paradigms. The use of available resources, present in comprehensive social relations - the basic definition of social capital - represents the possibility of land reclamation and crisis mitigation. The first part of the paper brings a contextual-theoretical approach to social capital analyzing relevant authors and their theories (Fukuyama, Bourdieu, and Putnam). The second part of the paper shows possibilities of applying social capital in practice, through the development of alternative corporate models, already present in numerous private sector initiatives, summarized under the term Corporate Social Responsibility (CSR) which directs positive actions towards society, overcoming famous Fridman's hypothesis, and showing corporatism with a human face. Corporate social responsibility will be linked with project activities of the non-governmental sector (NGO), giving outlines of future possible cooperation and the possibility of channeling and emphasizing them through NGO structure, on the example of the USAID's PRO-Future project.

Keywords: Social capital – corporative social responsibility – NGO – USAID – PRO-Future

⁹ USAID-ov PRO-Budućnost projekat ✉ pavlemc@gmail.com

¹⁰ Izradu ovog rada podržala je Američka agencija za međunarodni razvoj Sjedinjenih Američkih Država USAID. Sadržaj ove publikacije ne odražava neminovno stavove USAID-a ili Vlade SAD-a.

Marija Trpkova-Nestorovska¹¹
Predrag Trpeski¹²
Filip Peovski¹³

STUDIJE DOGAĐAJA NA UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA MAKEDONSKOJ BERZI

Apstrakt: Opšti uticaj pandemije COVID-19 ostavio je trag na cena akcija kroz značajne oscilacije u svom početku. Da bismo utvrdili opšte efekte i značaj određenih vesti, koristimo analizu studije događaja zasnovanu na modelu povrata prilagođenom riziku ili tržišnom modelu CAPM sa jednim faktorom u slučaju Severne Makedonije. Za ovo istraživanje koriste se dnevni prinosi akcije četiri makedonske kompanije u intervalu između januara 2019 i maja 2020 godine. Za svaki datum događaja određujemo [-10, 10] interval predviđanja/prilagođavanja. Rezultati pokazuju da događaji kao što je primena nacionalnog „zaključavanja“ i najave policijskog časa utiču na prinose akcije negativno i značajno. U suprotnosti sa očekivanjima, prvi registrovani slučaj COVID-19 i prestanak policijskog časa, procenjeno je da su beznačajni u kretanjima na tržištu.

Ključne reči: Studija događaja, COVID-19, berza, abnormalni prinosi

EVENTS' STUDY ON THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE MACEDONIAN STOCK MARKET

Abstract: The general impact of the COVID-19 pandemic certainly left a mark on stock prices through significant fluctuations in its beginning. To determine the general effects and significance of specific news, we use event study analysis based on the risk-adjusted return model or the single-factor CAPM market model in the case of North Macedonia. For this research, daily stock returns of four Macedonian companies are used in the interval between January 2019 and May 2020. For each event date, we determine [-10, 10] anticipation/adjustment windows. General results show that events such as implementing national “lockdown” and curfew announcements impact stock returns negatively and significantly. On contrary to the expectations, the first registered COVID-19 case and curfew ceasing events are estimated to be insignificant in market movements.

Keywords: Event study, COVID-19, stock market, abnormal returns

¹¹ Ekonomski fakultet Skopje ✉ marija.trpkova-nestorovska@eccf.ukim.edu.mk

¹² Ekonomski fakultet Skopje ✉ predrag.trpeski@eccf.ukim.edu.mk

¹³ Ekonomski fakultet Skopje ✉ peovski@eccf.ukim.edu.mk

Boban Melović¹⁴
Slavica Mitrović Veljković¹⁵
Dragana Ćirović¹⁶
Milica Vukčević¹⁷

UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA POSLOVANJE MIKRO, MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA U CRNOJ GORI

Apstrakt: Nastanak pandemije korona virusa imao je niz negativnih posledica na ekonomsko djelovanje privrednih subjekata, naročito onih koji pripadaju sektoru usluga. Imajući u vidu da je Crna Gora pretežno uslužna orijentisana ekonomija, cilj ovog istraživanja je ispitivanje uticaja pojave virusa COVID-19 na mikro, mala i srednja preduzeća (MSP), kao glavnih generatora ekonomskog razvoja ove zemlje. Podaci su prikupljeni sprovođenjem anketnog istraživanja na uzorku od 157 preduzeća, odnosno njihovih rukovodilaca. Dobijeni podaci analizirani su primjenom logističke regresije i metoda deskriptivne statistike. Rezultati istraživanja pokazali su da je pandemija korona virusa imala izražen nepovoljan uticaj, zbog čega je više od dvije trećine mikro, malih i srednjih preduzeća u Crnoj Gori ostvarilo negativan finansijski rezultat i bilo prinuđeno na uvođenje niza organizacionih promjena, u cilju prilagođavanja novim tržišnim uslovima. Stoga im je potrebno određeno vrijeme za oporavak koje, prema mišljenju rukovodilaca, obuhvata period od najmanje tri mjeseca do dvije godine, nakon završetka pandemije, u zavisnosti od prirode njihove djelatnosti. Rezultati pokazuju i da su preduzeća koja su se tokom pandemije preorijentisala na *online* poslovanje bila manje podložna njenim negativnim efektima, što naglašava potrebu MSP sektora da efikasnije iskoristi mogućnosti koje upotreba ICT pruža, naročito u pogledu elektronske trgovine i direktne komunikacije sa potencijalnim i postojećim potrošačima. Kreiranje i implementacija odgovarajuće strategije *online* poslovanja je posebno važno u cilju jačanja konkurentne pozicije mikro i malih preduzeća u Crnoj Gori, na koje je pandemija korona virusa naročito imala negativan uticaj.

Cljučne riječi: kriza, COVID-19, MSP, zaposlenost, Crna Gora

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON THE BUSINESS OPERATIONS OF MICRO, SMALL AND MEDIUM COMPANIES IN MONTENEGRO

Abstract: The emergence of the coronavirus pandemic had several negative consequences on the economic activity of companies, especially those belonging to the services sector. Given that Montenegro is a predominantly service-oriented economy, the aim of this study is to examine the impact of the COVID-19 pandemic on micro, small and medium enterprises (SMEs), as the main generators of economic development of this country. The data were collected by conducting a survey on a sample of 157 companies and their managers. The obtained data were analyzed using logistic regression and descriptive statistics methods. The results showed that the coronavirus pandemic had pronounced adverse effects, due to which more than two-thirds of micro, small and medium companies in Montenegro scored negative financial result and thus were forced to introduce a series of organizational changes in order to adapt to the new market conditions. Therefore, they will need a certain time to recover which, according to their managers' opinion, covers a period of at least 3 months to two years after the end of the pandemic, depending on the type of their business activities. The results also reveal that companies that reoriented to online business during the pandemic were less susceptible to its negative effects, which emphasizes the need of the SME sector to use more efficiently the opportunities of ICT, especially in terms of e-commerce and direct communication with potential and existing consumers. The creation and implementation of an appropriate online business strategy are especially important for strengthening the competitive position of micro and small enterprises in Montenegro, which has been particularly negatively affected by the coronavirus pandemic.

Keywords: crisis, COVID-19, SMEs, employment, Montenegro

¹⁴ Ekonomski fakultet Podgorica ✉ bobanm@ucg.ac.me

¹⁵ Fakultet tehničkih nauka Novi Sad ✉ mslavica@uns.ac.rs

¹⁶ Ekonomski fakultet Podgorica ✉ dcirovic@ucg.ac.me

¹⁷ Ekonomski fakultet Podgorica ✉ milica.v@ucg.ac.me

Radomir Božić¹⁸

INTERNACIONALIZACIJA POSLOVANJA PREDUZEĆA IZ ZEMALJA U RAZVOJU KAO DETERMINANTA ODRŽIVOG RASTA

Apstrakt: Internacionalizacija poslovanja kroz izvoz i različite modalitete stranih direktnih investicija u inostranstvu (OFDI) je podrška ekonomskom rastu na makro i mikro nivou. U savremenim uslovima takvu poslovnu praksu sve više primjenjuju i kompanije iz zemalja u razvoju (ZUR). Rastući trend OFDI kompanija iz ZUR privlači pažnju brojnih istraživača koji nastoje da ovaj novi fenomen u savremenim globalnim ekonomskim tokovima sagledaju iz različitih uglova i (pr)ocijene očekivane i ostvarene efekte, kako za nove multinacionalne kompanije (MNC), tako i za ZUR kao njihove matične zemlje. Cilj rada je da, na osnovu relevantne literature i iskustava pojedinih kompanija i ZUR, prezentuje moguće odgovore kreatora ekonomskih i poslovnih politika u funkciji održivog rasta i sustizanja MNC iz razvijenih zemalja kao tržišnih lidera i konvergencije ovih zemalja sa razvijenim zemljama. Rad je strukturiran na sljedeći način: *Uvodne napomene* - teorijske osnove, karakteristika i implikacija OFDI kompanija iz ZUR, na ekonomiju i društvo matične zemlje; *Metodologija* – pregled relevantne aktuelne literature; *Rezultati* – prezentovanje potencijala, izazova i mogućih odgovora malih otvorenih ekonomija ZUR u funkciji ubrzanja ekonomskog rasta kroz OFDI; i *Diskusija* – zaključna razmatranja i preporuke za moguće odgovore kreatora ekonomskih i poslovnih politika ZUR kao malih otvorenih ekonomija.

Ključne riječi: internacionalizacija, strane direktne investicije iz ugla matične države (OFDI), specifične prednosti firme i države (FSA i CSA), „multinacionalke u nastajanju“, institucionalno okruženje, mjere matične države

INTERNATIONALIZATION OF DEVELOPING COUNTRIES' BUSINESS OPERATIONS AS A DETERMINANT OF SUSTAINABLE GROWTH

Abstract: Internationalization of business through exports and various modalities of outward foreign direct investment (OFDI) is the support for economic growth at the macro and micro level. In modern conditions, such business practices are increasingly applied by companies from developing countries (LDC). The growing trend of OFDI companies from LDC attracts the attention of many researchers who try to look at this new phenomenon in modern global economic trends from different angles and to (r)evaluate the expected and achieved effects, both for new multinational companies (MNC) and for LDCs as their home countries. The aim of the paper is to, based on relevant literature and experiences of individual companies and LDCs, present possible answers of economic and business policymakers in the function of sustainable growth and catching up of MNCs from developed countries as market leaders and convergence of these countries with developed countries. The paper is structured as follows: *Introductory remarks* - elaboration of the theoretical basis, characteristics, and implications of the internationalization of OFDI companies from LDCs, to the economy and society of the home country; *Methodology* - review of relevant up-to-date literature; *Results* - presentation of the potentials, challenges and possible responses of small open economies of LDCs in the function of accelerating economic growth through OFDI; and *Discussion* - concluding remarks and recommendations for possible responses of economic and business policy creators from LDCs as small open economies.

Keywords: internationalization, foreign direct investment from the perspective of the home country (OFDI), specific advantages of the company and the country (FSA and CSA), "emerging multinationals", institutional environment, home country measures

¹⁸ Ekonomski fakultet Pale ✉ radomir.bozic@ekofis.ues.rs.ba

Jadranka Đurović-Todorović¹⁹
Marina Đorđević²⁰
Milica Ristić-Cakić²¹

FISKALNI ODGOVORI NA PANDEMIJU COVID-19 KROZ REDIZAJNIRANJE POREZA NA DOBIT PREDUZEĆA U REPUBLICI SRBIJI

Apstrakt: Porez na dobit preduzeća je osnovni alat fiskalnog sistema zbog svoje osetljivosti na ekonomska kretanja i uticaja koji može imati na ekonomske odluke preduzeća. Iako je njegova opravdanost dovedena u pitanje u okviru aktuelne literature, porez na dobit preduzeća predstavlja jedan od poreskih oblika kojim se može delovati na stabilizaciju i razvoj ekonomije, posebno nakon krize. Iz tog razloga, ovaj rad pruža analizu poreza na dobit preduzeća u Srbiji. Rad će se fokusirati na snižene poreske stope i poreske podsticaje. Cilj našeg rada je da damo doprinos literaturi sa dva aspekta. Prvi je pružanje dokaza da je neophodno sprovesti parametarsku reformu poreza na dobit preduzeća. Drugi aspekt je pružanje dodatnih izvora literature o krizi COVID-19, koji će dati osnovu za dalja ekonomska istraživanja.

Ključne riječi: porez na dobit preduzeća, poreski podsticaji, Srbija, COVID-19

FISCAL RESPONSES TO THE COVID-19 PANDEMIC THROUGH REDESIGNING OF CORPORATE INCOME TAX IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: Corporate income tax (CIT) is a fundamental tool of the fiscal system due to its sensitivity to economic cycles and the impact it can have on the economic decisions of enterprises. Although the justification of corporate income tax has been called into question in the current academic literature, it is one of the tax forms that can be used to stabilize and develop the economy, especially after the crisis. For this reason, this paper provides an analysis of corporate income tax in Serbia. The paper will focus on reduced CIT rates and tax incentives. Our work aims to contribute to the literature in two aspects. The first is to provide evidence that it is necessary to carry out parametric reform of corporate income tax. Another aspect is providing additional literature on the COVID-19 crisis that will form the basis for further economic research.

Keywords: corporate income tax, corporate tax incentives, Serbia, COVID-19

¹⁹ Ekonomski fakultet Niš ✉ jadrankadjt@gmail.com

²⁰ Ekonomski fakultet Niš ✉ marina.dj@ptt.rs

²¹ Inovacioni centar Univerziteta u Nišu ✉ milica42777@gmail.com

Emina Resić²²

ANALIZA FAKTORA KOJI UTIČU NA CIJENU HOTELSKOG SMJEŠTAJA U BiH

Apstrakt: Turizam u Bosni i Hercegovini je prije pandemije corona virusom bio brzorastući sektor, obzirom na činjenicu da Bosna i Hercegovina predstavlja veoma interesatnu turističku destinaciju, koja je rezultat geografskog položaja, jedinstvene prirodne ljepote, kulturne i historijske vrijednosti, kao i izuzetno povoljnih klimatskih uslova. Pandemija je značajno promijenila tu situaciju, te su sada su sve snage fokusirane na podsticaj domaćim turistima da koriste turističke kapacitete koje Bosna i Hercegovina posjeduje. U vezi sa prezentiranim značajem koje turizam za BiH ima, problematika kojom se bavi ovaj rad jeste ocjena faktora koji utiču na cijenu hotelskog smještaja. Kroz ekonometrijski model i statističke testove potvrđena su teorijska očekivanja, te se prema dobivenim rezultatima donosi zaključak da; pored broja zvjezdica, zadovoljstva prethodnih klijenata, posjedovanja bazena i posebnih sadržaja za djecu i kućne ljubimce; i posjedovanje fitnessa, kongres sale, sobe za nepušače i parkinga značajno povećava cijenu hotelskog smještaja u Bosni i Hercegovini. Sasvim je očekivano da što je bolje opremljen hotel i pruža više usluga koje klijenti zahtijevaju, to mu je cijena veća. Kao važan faktor kroz statistički test se pokazala i lokacija hotela.

Ključne riječi: cijena hotelskog smještaja, faktori koji određuju cijenu hotelskog smještaja, regresioni model

ANALYSIS OF FACTORS THAT DETERMINE THE PRICE OF HOTEL ACCOMMODATION IN B&H

Abstract: Before the coronavirus pandemic, tourism in Bosnia and Herzegovina was a fast-growing sector, given the fact that Bosnia and Herzegovina is a very interesting tourist destination, which is the result of geographical location, unique natural beauty, cultural and historical values and extremely favorable climatic conditions. The pandemic has significantly changed this situation, and now all efforts are focused on encouraging domestic tourists to use the tourist facilities that Bosnia and Herzegovina offers. Related to the presented importance of tourism for BiH, the issue addressed in this paper is the assessment of factors that affect the price of hotel accommodation. Through the econometric model and statistical tests, theoretical expectations were confirmed, and according to the results obtained, it is concluded that in addition to the number of stars, the satisfaction of previous clients, possession of swimming pools and special facilities for children and pets, and fitness, having a congress hall, non-smoking room, and parking increases the price of hotel accommodation in Bosnia and Herzegovina. It is quite expected that the better equipped the hotel is and the more services clients require, the higher its price. The location of the hotel proved to be an important factor through the statistical test. It is quite expected that if a hotel provides more services that customers require and if it is better equipped, then its price will be higher. The location of the hotel proved to be an important factor through the statistical test.

Keywords: hotel accommodation price, factors that determine the price of hotel accommodation, regression model

²² Ekonomski fakultet u Sarajevu ✉ emina.resic@efsa.unsa.ba

Petar Veselinović²³
Nenad Stanišić²⁴

RAZVOJ I PERSPEKTIVE DIGITALNE EKONOMIJE U REPUBLICI SRBIJI

Apstrakt: Internet revolucija pokreće nova dostignuća u digitalnoj ekonomiji. Nova ekonomija mora uskladiti tradicionalne i savremene pristupe ekonomiji kako bi se odgovorilo na izazov upravljanja zemljom koji se zasniva na praćenju tehnoloških promena i inovacijama. Digitalna ekonomija smatra se ključem za rešavanje velikog broja socijalnih, ekonomskih i drugih problema u društvu i za postizanje održivog razvoja i ekonomskog rasta nacionalne ekonomije. Razvoj informaciono-komunikacione tehnologije na kojoj se temelji digitalna ekonomija važan je faktor u obezbeđivanju produktivnosti rada i ekonomskog rasta. Osnovni cilj ovog rada je da predstavi digitalnu ekonomiju u Republici Srbiji kao potencijalnu šansu i mogućnost za čiju realizaciju je neophodno uspostaviti novi poslovni model, kao i utvrđivanje veze koja postoji između dostignutog nivoa digitalne razvijenosti i ekonomske razvijenosti.

Ključne riječi: digitalna ekonomija, konkurentnost, ekonomski razvoj

DEVELOPMENT AND PERSPECTIVES OF DIGITAL ECONOMY IN THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: The Internet revolution is driving new advances in the digital economy. The new economy must harmonize traditional and modern approaches to the economy in order to respond to the challenge of managing the country based on monitoring technological change and innovation. The digital economy is considered to be the key to solving a large number of social, economic, and other problems in society and to achieving sustainable development and economic growth of the national economy. The development of information and communication technology on which the digital economy is based is an important factor in ensuring labor productivity and economic growth. The main goal of this paper is to present the digital economy in the Republic of Serbia as a potential chance and opportunity for the realization of which it is necessary to establish a new business model, as well as to determine the relationship between the achieved level of digital development and economic development.

Keywords: digital economy, competitiveness, economic development

²³ Ekonomski fakultet u Kragujevcu ✉ pveselinovic@kg.ac.rs

²⁴ Ekonomski fakultet u Kragujevcu ✉ nstanisic@kg.ac.rs

Branko Balj²⁵

JUGOISTOČNA EVROPA U VRTLOGU KRIZE - NEIZVESNA BUDUĆNOST

Apstrakt: Kriza 2020. godine u globalnoj situaciji sveta zahvatila je i zemlje Jugoistočne Evrope i pred njih postavila niz suštinskih pitanja/problema od egzistencijalno-zdravstvenih do smisla odnosa EU i pomenutih zemalja do geostrateških odnosa i (ne)smisla neoliberalizma kao načina produkcije i reprodukcije života, kao i pitanje kako moć nosi svoju tamnu senku i sagledava se kao ne-moć. Suštinsko pitanje glasi: da li će se i u budućnosti zadržati neoliberalizam od strane moćnih prema manje moćnima i kakva je perspektiva Jugoistočne Evrope i otvorenih pitanja/problema u nekim zemljama?

Ključne reči: kriza, zemlje Jugoistočne Evrope, dijagnoza i izazovi, odnos Zapada (SAD i EU) prema Balkanu.

SOUTH-EAST EUROPE IN THE VORTEX OF THE CRISIS –AN UNCERTAIN FUTURE

Abstract: The 2020 crisis in the global world situation has affected the countries of Southeast Europe and posed to them several essential issues/problems ranging from existential health to the meaning of relations between the EU and the mentioned countries to geostrategic relations and (non)sense of neoliberalism as a way of production and reproduction of life, including the question of how power has its dark shadow and is perceived as non-power.

The essential question is: will neoliberalism from the powerful to the less powerful be maintained in the future and what is the perspective of Southeast Europe and open issues/problems in some countries?

Key words: crisis, countries of Southeast Europe, diagnosis and challenges, attitude of the West (USA and EU) towards the Balkan

²⁵ Ekonomski fakultet u Subotici ✉ baljbranko@gmail.com

Goran Radivojac²⁶
Aleksandra Krčmar²⁷

DEKOMPOZICIONJE PRINOSA NA KAPITAL I IMOVINU PREDUZEĆA ELEKTROPRIVREDE REPUBLIKE SRPSKE PRIMJENOM DUPONT METODOLOGIJE

Apstrakt: Ovaj rad se bavi analizom preduzeća koja ulaze u sastav Mješovitog holdinga Elektroprivreda Republike Srpske sa aspekta ostvarenog prinosa na imovinu i prinosa na kapital u 2018. i 2019. godini. Cilj istraživanja je utvrđivanje kretanja pomenutih pokazatelja i identifikovanje razloga koji su do takvih kretanja doveli. Istraživanje je provedeno primjenom DuPont metodologije, koja analitički raščlanjuje prinos na kapital kompanije na njegove komponente: profitnu maržu, obrt imovine i finansijski leveridž iskazan multiplikatorom kapitala. Rezultati istraživanja pokazuju da je kod pojedinih preduzeća došlo do značajnog pogoršanja poslovanja u smislu ostvarenog neto rezultata, što je za posljedicu imalo pad prinosa na imovinu i prinosa na kapital. Sa druge strane, kod jednog preduzeća je značajno povećan neto rezultat, što je dovelo do pozitivnih kretanja analiziranih pokazatelja. Dekomponovanjem koeficijenata ROA i ROE utvrđeno je da se razlozi promjene ovih pokazatelja mogu pronaći u promjeni profitne marže i koeficijenta obrta imovine, dok je uticaj finansijskog leveridža u prosjeku manje značajan.

Ključne riječi: DuPont, finansijska analiza, ROA, ROE, Elektroprivreda

DECOMPOSITION OF ROE AND ROA OF THE REPUBLIC OF SRPSKA POWER UTILITY COMPANIES USING THE DUPONT METHODOLOGY

Abstract: This paper analyses companies that are part of the Mixed Holding Power Utility of the Republic of Srpska from the aspect of realized return on asset and return on equity in 2018 and 2019. The aim of the research is to determine the movement of the mentioned indicators and to identify the reasons that led to such movements. The research was conducted using the DuPont methodology, which analytically decomposes a company's return on equity into its components: profit margin, asset turnover, and financial leverage expressed by equity multiplier. The research results show that in some companies there was a significant deterioration in business activities in terms of net result, which resulted in a decline in return on assets and return on equity. On the other hand, the net result of one company increased significantly, which led to positive trends in the analyzed indicators. Decomposing the ROA and ROE ratios, it was found that the reasons for the change in these indicators can be found in the change in profit margin and asset turnover ratio, while the impact of financial leverage is on average less significant.

Keywords: DuPont, financial analysis, ROA, ROE, Power Utility

²⁶ Ekonomski fakultet u Banja Luci ✉ goran.radivojac@ef.unibl.org

²⁷ Ekonomski fakultet u Banjoj Luci ✉ aleksandra.krcmar@ef.unibl.org

Martin Kiselicki²⁸
Saso Josimovski²⁹
Lidija Pulevska Ivanovska³⁰
Mijalce Santa³¹

UTICAJ DRUŠTVENIH MREŽA NA LIJEVAK PRODAJE U B2C I B2B SEGMENTIMA U REPUBLICI SJEVERNOJ MAKEDONIJI

Apstrakt: Istraživanje se fokusira na uvođenje društvenih platformi kao komplementarnog ili glavnog kanala u prodajnom lijevku neke kompanije. Internet tehnologije i Web 2.0 nastavljaju da stvaraju inovacije u digitalnom marketingu. Podaci pokazuju da je gotovo polovina svjetske populacije aktivna na društvenim mrežama, s tim što se predviđa da će nova Alfa generacija biti potpuno zavisna od Interneta ali i jako vješta u upotrebi novih tehnologija. Rad daje pregled digitalizacije prodajnih tokova, uključujući i koristi koje društvene platforme mogu ponuditi ako se primjene na ispravan način. Sekundarni podaci pružaju osnovu za transformisanje prodajnih lijevkova putem društvenih mreža, a prethodna istraživanja pružaju šture podatke o efikasnosti ovih napora. Primarni podaci iz analiziranih studija slučaja pokazuju da uvođenje društvenih mreža može dovesti do poboljšanja od 3 do 4 puta, kao i kraće vreme odlučivanja o kupovini. Oglašavanje na društvenim mrežama takođe se može koristiti za skraćivanje procesa prodajnog toka i može služiti kao objedinjena tačka ulaza i izlaza u prvih nekoliko faza.

Ključne riječi: Društvene mreže, prodajni lijevak, generacija potencijalnih klijenata, stopa konverzije

IMPACT OF SOCIAL MEDIA ON SALES FUNNELS IN B2C AND B2B SEGMENTS IN THE REPUBLIC OF NORTH MACEDONIA

Abstract: The research focuses on introducing social media platforms as either a complementary or main channel in the company sales funnel. Internet technologies and Web 2.0 continue to provide innovations in digital marketing, with the latest iteration being lead generation services through social media. Data shows that almost half of the world population is active on social media, with the new Generation Alpha being projected to be entirely online dependent and proficient in the use of new technologies. The paper provides an overview of the digitalization of sales funnels, as well as the benefits that social media platforms can offer if implemented in a correct manner. Secondary data provides the basis for transforming sales funnels with social media, where previous research provides limited data on the effectiveness of these types of efforts. Primary data demonstrates that introducing social media platforms can provide improvements of up to 3 to 4 times in analyzed case studies, as well as shorter time to purchase decision in use case scenarios. Social media advertising can also be utilized to shorten the sales funnel process and serve as a unified point of entrance and exit in the first few stages.

Keywords: Social media, sales funnel, lead generation, conversion rate

²⁸ Ekonomski fakultet Skopje ✉ martin.kiselicki@eccf.ukim.edu.mk

²⁹ Ekonomski fakultet Skopje ✉ sasojos@eccf.ukim.edu.mk

³⁰ Ekonomski fakultet Skopje ✉ lidija.pulevska@eccf.ukim.edu.mk

³¹ Ekonomski fakultet Skopje ✉ mijalche.santa@eccf.ukim.edu.mk

Kristijan Ristić³²
Aleksandar Živković³³

„ENVIROMENTALNE (ZELENE) FINANSIJE” OD TEORIJSKIH KONTROVERZI, EMPIRIJSKE ANALIZE DO EVROPSKIH REGULATIVE

Apstrakt „Zelene finansije“ se uglavnom odnose na proces uvažavanja ekoloških i društvenih aspekata prilikom donošenja investicionih odluka, što dovodi do povećanih ulaganja u dugoročne i održive aktivnosti. Tačnije, ekološka razmatranja odnose se na ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promenama, a šire na životnu sredinu i na povezane rizike (npr. prirodne katastrofe). Socijalna razmatranja mogu se odnositi na pitanja nejednakosti, inkluzivnosti, radnih odnosa, ulaganja u ljudski kapital i zajednice. Upravljanje javnim i privatnim institucijama, uključujući upravljačke strukture, odnose sa zaposlenima i naknadu izvršne vlasti, igra fundamentalnu ulogu u osiguravanju uključivanja socijalnih i ekoloških aspekata u proces donošenja odluka. U radu na empirijski način analiziramo vezu finansijalizacije i održive životne sredine polazeći od iskustava posttranzicijskih zemalja do analize regulativa kojim EU ustrojava evrointegracione procese i implementira svoju novu „zelenu finansijsku politiku“. Za empirijsku analizu koristimo panel regresioni model.

Ključne reči: zelene finansije, EU regulativa, panel regresija.

ENVIRONMENTAL (GREEN) FINANCE" FROM THEORETICAL CONTROVERSIES, EMPIRICAL ANALYSIS TO EUROPEAN REGULATIONS

Abstract „Green finances" mainly refer to the process of respecting environmental and social aspects when making investment decisions, which leads to increased investment in long-term and sustainable activities. Specifically, environmental considerations relate to climate change mitigation and adaptation, and more broadly to the environment and associated risks (e.g., natural disasters). Social considerations can address issues of inequality, inclusiveness, labor relations, investment in human capital and communities. The management of public and private institutions, including governance structures, employee relations and executive compensation, plays a fundamental role in ensuring that social and environmental aspects are included in the decision-making process.

In this paper, we empirically analyze the relationship between financialization and a sustainable environment, starting from the experiences of post-transition countries to the analysis of regulations by which the EU organizes European integration processes and implements its new "green financial policy".

We use a panel regression model for empirical analysis.

Key words: green finance, EU regulative, panel regression.

³² Poslovni i pravni fakultet, Univ. Union Nikola Tesla Beograd ✉ kristijanristic.fpim@yahoo.com

³³ Ekonomski fakultet u Beogradu ✉ aca@ekof.bg.ac.rs

Marijana Cvetanoska³⁴
Predrag Trpeski³⁵

UTICAJ ZDRAVLJA NA EKONOMSKI RAST: PANELSKI PRISTUP ODABRANIM ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Apstrakt: Ekonomisti su već dugo zainteresovani za objašnjavanje razlika u ekonomskom rastu među zemljama fokusirajući se na odrednice rasta. Jedan od najvažnijih doprinosa rastu je ljudski kapital. Zdravlje je takode važan oblik ljudskog kapitala i stoga ga ne treba zanemariti. Zbog toga je cilj ove studije da analizira odnos između zdravlja i ekonomskog rasta. Očekivani životni vijek pri rođenju koristimo kao pokazatelj zdravlja, a BDP po stanovniku kao pokazatelj ekonomskog rasta. Koristimo podatke za zemlje zapadnog Balkana koje nisu dio Evropske unije, ali koje teže da to postanu. Podaci o varijablama korištenim u ovoj empirijskoj studiji temelje se na pokazateljima razvoja Svjetske banke. Zemlje koje su predmet analize su: Sjeverna Makedonija, Albanija, Srbija, Bosna i Hercegovina i Crna Gora. Širom zemalja, BDP po stanovniku u velikoj je korelaciji sa zdravljem. Korištenjem analize panel podataka, ova studija pružila je dokaze o uticaju ljudskog kapitala, tj. zdravlja na ekonomski rast u odabranim zemljama zapadnog Balkana. Studija je pokazala da je uticaj zdravlja statistički značajan i da ima pozitivan uticaj na ekonomski rast u pomenutim zemljama. Posljedično, zaključujemo da bi zdravlje trebalo smatrati važnim faktorom koji doprinosi ekonomskim performansama unutar privreda zemalja zapadnog Balkana. U zdravstvenom sektoru glavni izazov je nastaviti napredovati u postizanju ciljeva zdravstvenog sistema, odnosno poboljšanju zdravstvenog stanja stanovništva povećanjem ulaganja u zdravstvo.

Ključne riječi: ekonomski rast, BDP po stanovniku, zdravlje, očekivano trajanje života pri rođenju, zapadni Balkan

THE IMPACT OF HEALTH ON ECONOMIC GROWTH: A PANEL APPROACH OF SELECTED WESTERN BALKAN COUNTRIES

Abstract: Economists have long been interested in explaining cross-country differences in economic growth by focusing on the determinants of growth. One of the most important contributors to growth is human capital. Health constitutes an important form of human capital too and therefore should not be neglected. Therefore, the aim of this study is to analyse the relationship between health and economic growth. We use life expectancy at birth as an indicator of health, and GDP per capita as an indicator for economic growth. We use data for Western Balkan countries that are not part of European Union, but aspire to be. The data on the variables used in this empirical study is based on World Bank Development Indicators. Countries which are subject of analysis are: North Macedonia, Albania, Serbia, Bosnia and Herzegovina, and Montenegro. Across countries, GDP per capita is highly correlated with health. Using panel data analysis, this study provided evidence of the impact of human capital, i.e. health on economic growth in the selected Western Balkan countries. The study showed that the impact of health is statistically significant and has a positive impact on economic growth in the selected countries. As a consequence, we conclude that health should be considered as an important factor that contributes to the economic performance of Western Balkans' economies. In the health sector, the main challenge is to continue to make progress towards achieving health system objectives, namely improving population health status by increasing investments in health.

Keywords: economic growth, GDP per capita, health, life expectancy at birth, Western Balkans

³⁴ Ekonomski fakultet Skopje ✉ marijana.cvetanoska@eccf.ukim.edu.mk

³⁵ Ekonomski fakultet Skopje ✉ predrag.trpeski@eccf.ukim.edu.mk

Marko Đogo³⁶

EFEKTI RASPODJELE DRŽAVNE POMOĆI PRIVREDNIM SUBJEKTIMA U REPUBLICI SRPSKOJ U USLOVIMA PANDEMIJE³⁷

Apstrakt: Privreda Republike Srpske je, kao i druge privrede u svijeta, u 2020. doživjela eksterni šok uzrokovan izbijanjem pandemija Kovida 19. Radi suzbijanja širenja virusa, vlasti su uvele mjere koje su značajno otežale kretanje roba i ljudi, što je teško pogodilo privredu. Kako bi predupredili trajnije štetu po proizvodne sposobnosti zemlje, vlasti su preduzele i određene mjere kako bi pomogle preduzećima i radnicima da se izbore sa posljedicama krize. Ipak, nisu sve privredne grane bile podjednako pogođene. Osim toga kod držane pomoći uvijek postoji mogućnost da dođe do zloupotrebe iste, tako da pomoć bude usmjerena politički uticajnijim i organizovanim društvenim grupama i privrednim granama, a ne onima kojima je najpotrebnija i onima koji bi je na najbolji način iskoristili iz ugla blagostanja društva u cijelini. Zbog toga je zanimljivo pitanje kome su tačno bile namjenjene mjere Vlade Republike Srpske i koliko su oni kojima su je primili zadovoljni njome. Naša analiza je pokazala da su državnom pomoći najzadovoljniji veliki poslodavci iz realnog sektora budući da su koristili mjere državne pomoći, a njihove poslovne operacije nisu bile direktno pogođene mjerama za ograničavanje širanja Kovida 19. Sa druge strane, nanezadovoljniji su poslodavci koji zapošljavaju do 10 radnika i posluju u usložnom sektoru (restoraterstvo, hotelijersvo, turizam), kojima je poslovanje direktno bilo zabranjeno ili je i dalje predmet restrikcija, a koji su imali poteškoće da ispune preduslove za dobijanje državne pomoći.

Ključne riječi: Kovid 19, državna pomoć, privredne grane, veličina preduzeća, zadovoljstvo

EFFECTS OF THE STATE AID DISTRIBUTION TO ECONOMIC ENTITIES IN THE REPUBLIC OF SRPSKA IN THE CONDITIONS OF A PANDEMIC

Abstract: The economy of the Republic of Srpska, like any other economy in the world, experienced an external shock in 2020 caused by the outbreak of the Covid-19 pandemic. To suppress the spread of the virus, the authorities introduced measures that significantly hindered the movement of both goods and people. In order to prevent more permanent damage to the country's productive capacity, the authorities have also taken certain measures to help companies and workers cope with the consequences of the crisis. However, not all industries were equally affected. Besides, there is always the possibility of the government aid misuse, so that it is directed to more politically influential and organized social groups and industries, rather than those who need it the most and who would make the best use of it from the point of view of the well-being of society as a whole. Therefore, it is interesting to ask to whom exactly the financial aid of the Government of the Republic of Srpska was intended and how satisfied those who received it were with it. The analysis showed that large real sector employers are most satisfied with state aid as they have used these measures but their business operations have not been directly affected by the measures limiting the spread of Covid-19. On the other hand, employers who employ up to 10 workers and operate in the service sector (restaurants, hotels, tourism), whose business operations were directly banned or are still subject to restrictions, and who had difficulty meeting the preconditions for obtaining state aid are the most dissatisfied ones.

Keywords: Covid-19, state aid, industry sectors, company size, satisfaction

³⁶ Ekonomski fakultet Pale ✉ marko.djogo@ekofis.ues.rs.ba

³⁷ Ovaj rad je proizišao iz istraživanja pod nazivom *Uticaj Kovida 19 na poslovanje u Republici Srpskoj* (2 istraživanje), koje je za potrebe Udruženja unije poslodavaca Republike Srpske proveo autor ovog rada, a uz tehničku i finansijsku pomoć Međunarodne organizacije rada (MOR). Ipak, stavovi izeseni u ovom radu su isključivo stavovi autora, a ne Unije udruženja poslodavaca ili MOR-a.

Predrag Mlinarević³⁸

DOMETI FISKALNE POLITIKE U PODSTICANJU EKONOMSKOG OPORAVKA ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA

Apstrakt : Kriza izazvana pandemijom korona virusa otvorila je pitanje dometa i mogućnosti fiskalne politike u ublažavanju njenih tekućih efekata i ubrzanju postpandemijskog oporavka. Ovo pitanje je relevantno za skoro sve ekonomije bez izuzetka imajući u vidu da su paketi za pomoć stanovništvu i privredi dominantno oslonjeni na fiskalne stimulanse. Iz tog razloga je opet aktuelizovano pitanje efikasnosti ekspanzivne fiskalne politike uvažavajući specifične makroekonomske okolnosti u kojima se nalazi većina ekonomija. Stoga je i predmet interesovanja ovog rada analiza optimalne strukture ekspanzivne fiskalne politike, s posebnim akcentom na region Zapadnog Balkana, u kontekstu sanacije trenutnih makroekonomskih posledica krize i mogućnosti obezbjeđivanja kako kratkoročnog tako i srednjeročnog rasta. Na osnovu analize specifičnih makroekonomskih okolnosti u zemljama Zapadnog Balkana došlo se do zaključaka o tome posredstvom kog instrumenta fiskalne politike je moguće ostvariti prethodno opisane ciljeve.

Cljučne riječi: ekspanzivna fiskalna politika, javna potrošnja, javne investicije, fiskalni multiplikator, javni dug.

ROLE OF FISCAL POLICY IN STIMULATING THE ECONOMIC RECOVERY OF THE WESTERN BALKAN COUNTRIES

Abstract: The crisis caused by the coronavirus pandemic has raised the question of the role and possibilities of fiscal policy in mitigating its current effects and accelerating post-pandemic recovery. This issue is relevant for almost all economies without exception, bearing in mind that aid packages to the population and the economy are predominantly based on fiscal stimulus. For this reason, the issue of the efficiency of expansionary fiscal policy has been raised again, taking into account the specific macroeconomic circumstances in which most economies find themselves. Therefore, the subject of this paper is the analysis of the optimal structure of the expansionary fiscal policy, with special emphasis on the Western Balkans region, in the context of resolving the current macroeconomic consequences of the crisis and the possibility of providing both short and medium-term growth. Based on the analysis of specific macroeconomic circumstances in the countries of the Western Balkans, conclusions were reached as to which fiscal policy instrument can be used to achieve the previously described goals.

Keywords: expansive fiscal policy, public spending, public investment, fiscal multiplier, public debt.

³⁸ Ekonomski fakultet Pale ✉ predrag.mlinarevic@ekofis.ues.rs.ba

Goran Balotić³⁹

SARADNJA I PARTNERSTVO IZMEĐU PREDUZEĆA KAO FAKTOR JAČANJA NJIHOVIH IZVOZNIH I KONKURENTSKIH PERFORMANSI

Apstrakt: Da bi se firme uspješno takmičile na regionalnim i međunarodnim tržištima, neophodno je da uz visok nivo operativne efikasnosti posjeduju eksplicitne strategije. Za pravljenje efikasnih izbora na području predmeta, načina i mjesta konkurisanja, kao sastavnih elemenata jedne uspješne strategije, važnu potporu tome mogu dati i druga preduzeća kao i čitava povezana industrija. Dakle, konkurentnost na nivou firme ne može biti postignuta ukoliko nema bliske saradnje sa drugim preduzećima iz industrije, koja učestvuju u stvaranju lanca vrijednosti. Saradnja između preduzeća, kao i povezane industrije koje se podržavaju, predstavljaju važan izvor konkurentne prednosti i doprinose konkurentnosti čitavog sektora ili industrije, pa i privrede u cjelini. Između mikro i makro nivoa odlučivanja postoji jedno čitavo područje gdje je moguće adekvatnijim politikama i sistemskim mjerama dodatno poduprijeti poboljšanje stanja domaćeg realnog sektora. Radi se o nepresušnim mogućnostima koje proizilaze iz saradnje, povezivanja, umrežavanja, klasterizacije i svih drugih oblika partnerstava koji u praksi razvijenog i savremenog poslovnog svijeta generišu ekonomske benefite. Cilj ovoga rada je ispitati u kojoj mjeri takvi oblici saradnje utiču na poboljšanje realnih ekonomskih indikatora jedne zemlje, prije svega na rast izvoza i kvalitet njegove strukture, posmatrano na bazi dostupnih indikatora za BiH i zemlje CEFTE.

Ključne riječi: klasteri, izvoz, tehnološka intenzivnost, konkurentnost, prerađivačka industrija

COOPERATION AND PARTNERSHIP BETWEEN COMPANIES AS A FACTOR STRENGTHENING THEIR EXPORT AND COMPETITIVE PERFORMANCES

Abstract: For companies to compete successfully in regional and international markets, it is necessary that they have explicit strategies with a high level of operational efficiency. Other companies as well as the entire related industry can provide important support for making effective choices in the field of subjects, methods, and places of competition, as integral elements of a successful strategy. Thus, competitiveness at the firm level cannot be achieved if there is no close cooperation with other companies from the industry, which participate in the creation of the value chain. Cooperation between companies, as well as related industries that are supported, represent an important source of competitive advantage and contribute to the competitiveness of the entire sector or industry, and the economy as a whole. Between the micro and macro levels of decision-making, there is a whole area where it is possible to additionally support the improvement of the situation of the domestic real sector with more adequate policies and systemic measures. These are inexhaustible opportunities that arise from cooperation, connection, networking, clustering, and all other forms of partnerships that generate economic benefits in the practice of the developed and modern business world. This paper aims to examine the extent to which such forms of cooperation affect the improvement of real economic indicators of a country, primarily the growth of exports and the quality of its structure, observed on the basis of available indicators for Bosnia and Herzegovina and CEFTA countries.

Keywords: clusters, exports, technological intensity, competitiveness, manufacturing industry

³⁹ Ekonomski fakultet Pale ✉ goran.balotic@gmail.com

Nemanja Šarenac⁴⁰
Predrag Mlinarević⁴¹

POLITIKE KRIZNOG UPRAVLJANJA U TURIZMU U KONTEKSTU ISKUSTVA IZ PANDEMIJE KORONA VIRUSA

Apstrakt: Turistička djelatnost predstavlja značajan segment svjetske privrede. Međutim, turistička tražnja je veoma osjetljiva na krizna dešavanja, kao što su ekonomske krize, epidemije, pandemije, prirodne nepogode i teroristički napadi. Pandemija korona virusa dovela je do smanjanja turističkih dolazaka, gubitka prihoda za turistička preduzeća i otpuštanja radnika zbog ograničenja kretanja. Kao odgovor na pandemiju vlade su donijele određene mjere u pogledu savladavanja zdravstvenih, ekonomskih i drugih izazova. Ovaj rad istražuje i razmatra razmjere krize u turizmu i njene posljedice na ekonomiju. Takođe, u radu se analiziraju evropske zemlje koje su se na "uspješan" način uhvatile u koštac sa krizom izazvanom pandemijom korona virusa. Iako je evropski prosjek turističkih dolazaka izrazito negativan u 2020. godini, postoje zemlje koje su na efikasniji način ublažile pad turističkih dolazaka, a istovremeno kreirale odgovarajući "set" mjera kojima su privukle međunarodne turiste jačajući njihovo povjerenje u sigurnu destinaciju odnosno savladavajući njihov „strah od putovanja“. Stoga su predmet interesa ovog rada vrste i tajmign primjene mjera u zemljama koje su primjenom istih amortizovale značajno udar izazvan pandemijom. Objašnjenje mehanizma njihovog djelovanja na stvaranje povjerenja predstavljaju ključni filter za izbor optimalnog oblika kredibilnog kriznog menadžmenta u turizmu.

Ključne riječi: pandemija, koronavirus, Covid-19, oporavak turizma

CRISIS MANAGEMENT POLICIES IN TOURISM IN THE CONTEXT OF THE CORONAVIRUS PANDEMIC EXPERIENCE

Abstract: Tourism is a significant segment of the world economy. However, tourist demand is very sensitive to crisis events, such as economic crises, epidemics, pandemics, natural disasters, and terrorist attacks. The coronavirus pandemic has led to a reduction in tourist arrivals, a loss of revenue for tourism companies, and layoffs due to restrictions on movement. In response to the pandemic, governments have taken certain measures to address health, economic and other challenges. This paper explores and discusses the scale of the crisis in tourism and its consequences for the economy. Also, the paper analyzes European countries that have "successfully" tackled the crisis caused by the coronavirus pandemic. Although the European average of tourist arrivals is extremely negative in 2020, some countries have more effectively mitigated the decline in tourist arrivals, while creating an appropriate "set" of measures that have attracted international tourists by strengthening their confidence in a safe destination, i.e. overcoming their "fear of travel." Therefore, the subjects of interest of this paper are the types and timing of the application of measures in countries that have significantly depreciated the impact caused by the pandemic. Explaining the mechanism of their action on building trust is a key filter for choosing the optimal form of credible crisis management in tourism.

Keywords: pandemic, coronavirus, Covid-19, tourism recovery

⁴⁰ Ekonomski fakultet Pale ✉ nemanja.sarenac@ekofis.ues.rs.ba

⁴¹ Ekonomski fakultet Pale ✉ predrag.mlinarevic@ekofis.ues.rs.ba

Samir Aličić⁴²

O POGLAVLJU DIGESTA „O PORESKIM REGISTRIMA“ (D.50.15)

Apstrakt: Predmet rada je petnaesto poglavlje (odnosno titulus) pedesete knjige Justinijanovih Digesta, zbornika prava sačinjenog 533 godine po nalogu istočno-rimskog cara Justinijana, koji zajedno sa Kodeksom i Institucijama čini Justinijanovu kodifikaciju (*Corpus iuris civilis*). Ovo poglavlje, pod naslovom *De censibus*, sadrži izvode iz dela klasičnih rimskih pravnika koji se odnose na cenzuse, odnosno popise rimskih građana i njihove imovine. Autor analizira sastav i sadržinu poglavlja. U prilogu rada dati su prevod sa latinskog na naš jezik i izvorni latinski tekst poglavlja.

Ključne reči: finansijsko pravo, porezi, rimsko pravo, Justinijanova Digesta, poreski registri.

ON THE TITLE OF DIGEST „ON TAX REGISTERS“ (D.50.15)

Abstract: The subject of this paper is the fifteenth title of the 50th book of the Digest of Justinian, a codification of law made in 533 by the order of the east-roman Emperor Justinian, which together with the Code and the Institutes, makes the Justinian's Codification (*Corpus iuris civilis*). This title, *De censibus*, contains excerpts from the works of classical Roman jurists relating to censuses of Roman citizens and their property. The author analyses both the composition and the content of the title. In the appendices are given the translation and Latin original of the text of the title.

Keywords: Law of Public Finances, Taxes, Roman Law, Digest of Justinian, Tax Registers.

⁴² Pravni fakultet Univerziteta u Istočnom Sarajevu; Pravni departman Državnog univerziteta u Novom Pazaru ✉ samiralicic1@gmail.com

Nenad Pandurević⁴³

INSTITUCIJE I INTEGRACIJE: INSTITUCIONALIZACIJA NORMI I VRIJEDNOSTI EU U ZEMLJAMA ZAPADNOG BALKANA

Apstrakt: Predmet ovog rada je izgradnja institucija kao ključni dio procesa proširenja Evropske unije (EU) na zemlje Zapadnog Balkana (ZB). Proces proširenja posmatra se kao postepena formalna horizontalna institucionalizacija vrijednosti i normi EU u zemljama ZB. Posebno se ukazuje na značaj koji institucije kao fundamentalne determinante imaju u procesu ekonomskog razvoja. Dalje, daje se pregled ostvarenih rezultata u izgradnji modernih demokratskih institucija, tokom posljednje dvije decenije, putem indikatora kvaliteta institucija i ukupne demokratizacije, te kratkim pregledom nalaza nekih ključnih predstavnika akademske zajednice. Na kraju se analizira uloga EU, gdje se posebno ukazuje na slabljene „meke moći“ EU, odnosno na slabljenje kapaciteta, vrijednosti i normi EU da privuku nove članice. Slabe institucije ostaju ključna prepreka napretku procesa evropskih integracija a time i ekonomskom napretku ZB.

Ključne riječi: Proces proširenja, Zapadni Balkan, institucionalizacija, kvalitet institucija, institucije i ekonomski razvoj, „meka moć“ EU.

INSTITUTIONS AND INTEGRATIONS: INSTITUTIONALIZATION OF EU NORMS AND VALUES IN THE WESTERN BALKANS COUNTRIES

Abstract: The subject of this paper is institution building as a key part of the process of enlargement of the European Union (EU) to the countries of the Western Balkans (WB). The enlargement process is seen as a gradual formal horizontal institutionalization of EU values and norms in WB countries. The importance of institutions as fundamental determinants in the process of economic development is especially pointed out. Furthermore, it provides an overview of the results achieved in building modern democratic institutions over the last two decades, through indicators of the quality of institutions and overall democratization, and a brief overview of the findings of some key representatives of the academic community. Finally, the role of the EU is analyzed, where special emphasis is placed on the weakened "soft powers" of the EU, ie the weakening of the capacity, values and norms of the EU to attract new members. Weak institutions remain a key obstacle to the progress of the European integration process, but also to the economic progress of the WB.

Keywords: Enlargement process, Western Balkans, institutionalization, quality of institutions, institutions and economic development, EU "soft power".

⁴³ Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine ✉ nenadp@gmail.com

Saša Stevanović⁴⁴

(NE)ODRŽIVOST DUGA REPUBLIKE SRPSKE

Apstrakt: Naše društvo u svakoj krizi, pred svako usvajanje budžeta, pred svaku emisiju obveznica ili trezorskih zapisa u javnom prostoru dobija nove informacije o pitanju dugova naše Republike. Sa ciljem doprinosa ovoj temi motiv rada je obogatiti predstojeću naučnu konferenciju na Jahorini i pružiti osnov za debatu o pitanjima dugova i na naučnim osnovama zasnovati zaključke o poziciji dugova, potrebama i pravcima fiskalne konsolidacije. Najbolji kredit ili dug je onaj koji ne postoji, a ukoliko postoji, važno ga je razumjeti. Razumijevanje pozicije dugova započemo genezom njihovog nastanka. Davne 1995. godine spoljna zaduženost Republike Srpske je iznosila 21 milion KM. Mala zaduženost pretpostavka je rezultat nepriznatih obaveza po osnovu ino-kredita koji je prostor Republike Srpske imao, a po osnovu 49% teritorije BiH. Spoljna zaduženost kao jedini dug prema kreditorima je karakteristična do 2007. godine. Tada nastaje unutrašnji dug Republike Srpske. Rođeno je novih 1,7 milijardi KM ukupnog duga. Veličina ovog duga, odnosno fiskalnog šoka iz domena priznatih sudskih presuda po osnovu ratne štete, stare devizne štednje, ali i obaveza prema dobavljačima je iznosila tadašnjih 24% BDP-a. Četvrtina ukupnog kreiranog bogatstva u toj godini. Dinamika duga određuje njegovu dugoročnu održivost i ograničava sadašnji, ali i budući fiskalni prostor kojim svaki ekonomski sistem u manjoj ili većoj mjeri raspolaže.

Ključne riječi: dug, upravljanje dugom, • javni dug, • fiskalna politika

THE (UN)SUSTAINABLE DEBT OF THE REPUBLIC OF SRPSKA

Abstract: In every crisis, before every adoption of the budget, before every issue of bonds or treasury bills in public space, our society received new information on the issue of debts of our Republic. In order to contribute to the topic, the motive of the paper is to enrich the upcoming scientific conference on Jahorina and provide a basis for debate on debt issues and to base conclusions on the position of debts and the needs and way of fiscal consolidation on a scientific basis. The best loan or debt is the one that does not exist, and if it does, it is important to be understood. Understanding the position of debts will begin with the genesis of their origin. Back in 1995, the external indebtedness of the Republic of Srpska amounted to 21 million BAM. The assumption is that low indebtedness is the result of unrecognized obligations based on foreign loans that the territory of the Republic of Srpska had, and on the basis of 49% of the territory of Bosnia and Herzegovina. External indebtedness as the only debt to creditors was characteristic until 2007. That is when the internal debt of the Republic of Srpska arises. An additional 1.7 billion BAM of total debt was generated. The size of this debt, i.e. the fiscal shock from the domain of recognized court judgments based on war damage, old foreign currency savings, but also liabilities to suppliers, amounted to 24% of GDP at the time, which is a quarter of the total revenue created in that year. Debt dynamics determine its long-term sustainability and limit the current, but also the future fiscal space that each economic system has to a greater or lesser extent.

Keywords: debt, • debt management, • sovereign debt, • fiscal policy

⁴⁴ Član Fiskalnog savjeta Republike Srpske ✉ sasa.stevanovic@fiskalnisavjets.net
Izneseni stavovi predstavljaju lične stavove autora i ne predstavljaju nužno stavove Fiskalnog savjeta Republike Srpske. Publikovanje je izvršeno u cilju otvaranja rasprave i debate o pitanjima od značaja za ekonomiju Republike Srpske i Bosne i Hercegovine.

Miloš Grujić⁴⁵

DOMETI I OGRANIČENJA MEĐUNARODNE DIVERZIFIKACIJE RIZIKA ZA INSTITUCIONALNE INVESTITORE U REGIONU ZAPADNOG BALKANA

Apstrakt: Rad ispituje domete i ograničenja međunarodne diverzifikacije za institucionalne investitore sa Zapadnog Balkana. Cilj istraživanja je da se utvrde dometi i ograničenja optimizacije portfelja odnosno efekti i koristi od primjene moderne portfolio teorije za institucionalne investiture u zemljama u razvoju. U radu su analizirane dnevne promjene berzanskih indeksa u razvijenim zemljama i u zemljama u razvoju. Promjena vrijednosti svakog indeksa je u modelu tretirana kao promjena vrijednosti jedne hartije te su promjene uvrštene u korigovani Markovicev model diverzifikacije portfelja. Koristeći korigovani Markovicev metod portfolio selekcije dokazne su koristi od međunarodne diverzifikacije za institucionalne investitor u zemljama u razvoju. Rezultati pokazuju da je upotreba Markovicevog metoda portfolio selekcije na hartije od vrijednosti na tržištima u razvoju, uz sva ograničenja, poželjna, moguća i primjenljiva, čime se dokazuje istinitost postavljene hipoteze. Istraživanje daje i određene preporuke da bi rezultati istraživanja bili primjenljivi u realnom investiranju za institucionalne investitore na pomenutim tržištima. Dalja istraživanja mogu da idu u pravcu testiranja modela u različitim periodima. Takođe, buduća istraživanja se mogu usmjeriti u pravcu unapređenja postupka optimizacije.

Ključne riječi: diverzifikacija, tržišta u razvoju, institucionalni investitori, optimizacija portfolija

SCOPE AND LIMITATIONS OF INTERNATIONAL RISK DIVERSIFICATION FOR INSTITUTIONAL INVESTORS IN THE REGION OF WESTERN BALKANS

Abstract: The paper examines the scope and limitations of international diversification for institutional investors from the Western Balkans. The aim of the research is to determine effects of portfolio optimization, ie benefits of applying modern portfolio theory for institutional investments in developing countries. The paper analyzes daily changes in stock exchange indices in developed and developing countries. The change in the value of each index was treated in the model as a change in the value of one security, and the changes were included in the corrected Markowitz model of portfolio diversification. Using the corrected Markowitz method of portfolio selection, the benefits of international diversification for institutional investors in developing countries are demonstrated. The results show that the use of Markowitz's method of portfolio selection on securities in emerging markets, with all limitations, is desirable, possible and applicable, which proves the truth of the hypothesis. The research also gives certain recommendations so that the results of the research would be applicable in real investment for institutional investors in the mentioned markets. Further research may go in the direction of testing the model in different periods. Also, future research can be directed towards improving the optimization process.

Keywords: diversification, emerging markets, institutional investors, portfolio optimization

⁴⁵ Društvo za upravljanje Penzijskim rezervnim fondom Republike Srpske a.d. Banja Luka ✉ milos.grujic@pref.rs.ba

Sead Omerčević⁴⁶
Dženan Kulović⁴⁷
Mirza Bavčić⁴⁸

NUŽNOST STRATEŠKOG RAZMIŠLJANJA I OPERATIVNOG DJELOVANJA TOKOM OVLADAVANJA KRIZOM PREDUZEĆA

Apstrakt: Tokom krize preduzeća neophodno je uspostaviti sinergiju između strateškog razmišljanja i operativnog djelovanja. Međutim, često menadžeri nemaju proaktivistički stav koji podrazumijeva iznalaženje kreativnog pristupa rješavanju problema. Cilj ovog rada je istražiti koliko bosanskohercegovački menadžeri koriste strateško promišljanje i operativno djelovanje prilikom pokušaja ovladavanja krizom preduzeća. Za potrebe istraživanja koje pokušava dokazati kako uspješno ovladavanje krizom preduzeća zahtijeva osiguranje razvnoteže između strateškog promišljanja i operativnog djelovanja menadžera kreiran je upitnik pod nazivom „Upravljanje kriznim situacijama“ te je sprovedo istraživanje na referentnom uzorku preduzeća iz drvne industrije na teritoriji BiH. Kao kontrolni uzorak korištena su preduzeća raznih veličina koja ne pripadaju primarno drvnoj industriji BiH (preduzeća iz metalne, namjenske, prerađivačke i druge industrije), a sve iz razloga utvrđivanja postojanja određenih sličnosti prilikom upravljanja preduzećima, odnosno da li se i kod tih preduzeća manifestuju iste odnosno slične disproporcije u poslovanju. U cilju kreiranja sveobuhvatnijeg modela korištena su istraživanja mnogih autora koji su dali značajan doprinos razvoju ove naučne discipline.

Gljučne riječi: krizni menadžment, strateško promišljanje, operativna orijentacija

THE NECESSITY OF STRATEGIC THINKING AND OPERATIONAL ACTION DURING COMPANY CRISIS MANAGEMENT

Abstract: During a corporate crisis, it is necessary to establish a synergy between strategic thinking and operational action. However, managers often do not have a pro-activist attitude that requires finding a creative approach to problem-solving. This paper aims to investigate the extent to which Bosnia and Herzegovina's managers use strategic thinking and operational action when trying to manage a corporate crisis. For the purpose of the research that tries to prove that successful crisis management requires ensuring a balance between strategic thinking and operational actions of managers, a "Crisis Management" questionnaire was created and a survey was conducted on a reference sample of wood industry companies in Bosnia and Herzegovina. As a subsample, various size companies that do not belong primarily to the wood industry of Bosnia and Herzegovina (companies from metal, arms/defence industry, processing, and other industries) were used, all to determine the existence of certain similarities in company management, i.e. whether these companies manifest the same or similar disproportions in business. To create a more comprehensive model, research by many authors who have made a significant contribution to the development of this scientific discipline has been used.

Keywords: crisis management, strategic thinking, operational orientation

⁴⁶ Ekonomski fakultet u Zenici ✉ sead.omercevic@unze.ba

⁴⁷ Ekonomski fakultet u Zenici, BiH ✉ dzenan.kulovic@unze.ba

⁴⁸ Express Courirer d.o.o. Sarajevo – Licencirani zastupnik za UPS u BiH ✉ mbavcic@ecbh.ba

Slobodan Mačar⁴⁹
Ranko Markuš⁵⁰
Ljiljan Veselinović⁵¹

UTICAJ PANDEMIJE COVID-19 NA TRŽIŠTE RADA U REPUBLICI SRPSKOJ

Apstrakt: COVID-19 pandemija obilježila je 2020. godinu i značajno se odrazila na poslovne performanse preduzeća. Ovaj rad prezentuje empirijske dokaze o negativnom uticaju COVID-19 pandemije na preduzeća, s posebnim fokusom na djelatnosti koje su najviše pogođene krizom, kao i prikazom brojem radnika koji su otpušteni zbog COVID-19 krize. Istraživanje je provedeno od strane Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske u decembru 2020. godine na uzorku od 978 poslodavaca, koristeći slučajni stratifikovani uzorak. Rezultati pokazuju da su u djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane poslodavci izvijestili najveći negativni uticaj na finansijski rezultat; te da su mala preduzeća više pogođena krizom nego srednja i velika. Posmatrano po ukupnom broju zaposlenih, najviše su pogođene djelatnosti prevoza i skladištenja, te informacija i komunikacija. Kompanije u uzorku su ukupno otpustile 1.646 radnika (od 30.916 radnika koliko su zapošljavale prije krize), a kao razloge su naveli da je tek 356 radnika otpušteno zbog COVID-19 krize, što predstavlja 21,6% od ukupnog broja otpuštenih radnika. S obzirom na specifičnosti svake djelatnosti, neophodno je instrumentima aktivne politike rada ublažiti posljedice krize, kako bi se zadržao prethodni nivo zaposlenosti.

Ključne riječi: tržište rada, preduzeće, COVID-19, aktivne mjere

THE IMPACT OF COVID-19 PANDEMIC ON THE LABOUR MARKET IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Abstract: The COVID-19 pandemic was in the focus of 2020 and it significantly affected the company's business performance. This paper presents empirical evidence of the negative impact of the COVID-19 pandemic on enterprises, with a special focus on the economic activities that are most affected by the crisis, as well as an overview of the number of workers laid off due to the COVID-19 crisis. The survey was conducted by the Republic of Srpska Employment Bureau in December 2020 on a sample of 978 employers, using a random stratified sample. The results show that employers in the accommodation and food service sectors reported the largest negative impact on the financial result and that small-sized enterprises were more affected by the crisis than medium and large ones. Observed by the total number of employees, the most affected are the activities of transport and storage, as well as information and communication sectors. The companies in the sample laid off a total of 1,646 workers (out of 25.633 workers that were employed before the crisis), of which 356 were laid off due to the COVID-19 crisis, representing 21.6% of the total number of laid-off workers. Given the specifics of each activity, it is necessary to use the instruments of active labour policy to mitigate the consequences of the crisis, in order to maintain the previous level of employment.

Keywords: labour market, enterprise, COVID-19, active labour market measures

⁴⁹ Zavod za zapošljavanje Republike Srpske ✉ slobodan.macar@zzzrs.net

⁵⁰ EU projekat "Unapređenje istraživanja tržišta rada" ✉ rama@niras.com

⁵¹ Ekonomski fakultet Univerziteta u Sarajevu ✉ ljiljan.veselinovic@efsa.unsa.ba

Miroljub Krunic⁵²

MOGUĆNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE U ZAUSTAVLJANJU NEGATIVNIH EKONOMSKIH KRETANJA I ULOGA EKSTERNOG FINANSIRANJA

Apstrakt: Samoodrživost ekonomskog razvoja u uslovima tržišno orjentisane privrede ostala je kao ciljano opredjeljenje Bosne i Hercegovine tokom perioda nakon završetka građanskog rata. Na tom putu čekali su brjni izazovi i prilike da se izgradi otvorena privreda i uspostavi adekvatna povezanost sa regionalnim i globalnim tržištem. U saradnji sa međunarodnom zajednicom i međunarodnim finansijskim institucijama Bosna i Hercegovina je preuzela obavezu da implementira brojne strukturalne reforme i investicione programe, koje nije izvršila na uspješan način. Ključne reforme nisu ni započete. Izgubljeno vrijeme uz usporen i stagnirajući ekonomski rast, te propuštene prilike za sistemska institucionalna i strukturalna rješenja, ostavili su ekonomiju zemlje ranjivu i oslabljenu. U takvim okolnostima ostaje aktuelno pitanje mogućnosti zemlje da zaustavi negativna kretanja i održi stabilnost ekonomije u uslovima promjena na eksternom tržištu ili poremećaja usled prirodnih katastrofa i svih promjena ekonomske i neekonomske prirode, te pravovremeno prepozna sve buduće prijetnje i rizike. Kolike su mogućnosti za promjene gledano iz domena eksternog finansiranja ili su potrebna kompleksnija rješenja? U ovom radu će se osvijetliti kontekst moguće izlazneputanje i dati odgovor. Takođe, dinamika izazova i stepen aktivizma u odgovoru na njih tangiraće postojeću saradnju sa međunarodnom zajednicom, pa će se i to šire eksplicirati u radu.

Ključne riječi: ekonomski razvoj; ekonomska politika; konkurentna sposobnost; tranzicijski učinak; otvorena privreda; robna razmjena; kretanje kapitala; investicije.

OPPORTUNITIES OF BOSNIA AND HERZEGOVINA IN STOPPING NEGATIVE ECONOMIC TRENDS AND THE ROLE OF EXTERNAL FINANCING

Abstract: The self-sustainability of economic development in the conditions of a market-oriented economy remained the target of Bosnia and Herzegovina during the period after the end of the civil war. Along the way, there were urgent challenges and opportunities to build an open economy and establish adequate connections with the regional and global market. In co-operation with the international community and international financial institutions, Bosnia and Herzegovina has committed itself to implement several structural reforms and investment programs, which it has not completed successfully. Key reforms have not even begun. The lost time with slow and stagnant economic growth, and missed opportunities for systemic institutional and structural solutions, have left the country's economy vulnerable and weakened. In such circumstances, the question of the country's ability to stop negative trends and maintain economic stability in conditions of changes in the external market or disturbances due to natural disasters and all changes of economic and non-economic nature, and timely identify all future threats and risks remains relevant. What are the possibilities for change in terms of external financing or do we need a more complex solution? This paper will clarify the context of a possible output path and provide an answer. Also, the dynamics of challenges and the degree of activism in response to them will affect the existing cooperation with the international community, which will also be more broadly explained in the paper.

Keywords: economic development; economic policy; competitiveness; transition effect; open economy; trade; capital movements; investments.

⁵² Ministarstvo finansija i trezora BiH, Sarajevo ✉ mkrunic@mft.gov.ba

Dorđe Marilović⁵³

STANDARDNI LIČNI ODBITAK U POREZU NA DOHODAK REPUBLIKE SRPSKE

Apstrakt: Standardni lični odbitak jedan je od najvažnijih i praktično najzastupljenijih poreskih olakšica u porezu na dohodak Republike Srpske. Ovaj institut bio je različito propisivan u poreskoj istoriji Republike Srpske, tako da je u pojedinim trenucima bio čak ukinut. O ustavnosti odredaba o standardnim odbicima odlučivao je Ustavni sud Republike Srpske, sredinom 2020. godine. U ovom radu sagledava se pozitivno pravo o standardnom ličnom odbitku u okviru poreza na dohodak, razvoj ovog poreskog instituta u Republici Srpskoj, i ukazuje se pojedine posljedice postojećih zakonskih normi koji su vidljivi iz pravne analize ovoga instituta. Autor zaključuje da su kriterijum pravednosti (pravičnosti) oporezivanja, ustavna načela opštosti poreza i utvrđivanja poreske obaveze prema ekonomskoj snazi, zanemarena, barem u nekim važnim aspektima, prilikom propisivanja standardnog ličnog odbitka i prilikom ocjenjivanja ustavnosti odgovarajućih odredaba Zakona o porezu na dohodak.

Ključne riječi: porez; dohodak; standardni lični odbitak; ekonomska snaga; prevaljivanje.

STANDARD PERSONAL INCOME TAX DEDUCTION IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Abstract: Standard personal tax deduction is one of the most common tax reliefs in the Republic of Srpska income tax. It has been prescribed in several different modalities in the past, and it has even been abolished for certain time periods. The constitutionality of standard personal income tax law provisions has been assessed by The Constitutional Court of the Republic of Srpska in 2020. The author analyses the positive law, on the standard personal income tax deduction, and points out several corresponding effects of the laws and regulations in force. The author argues that the principle of tax equity or fairness, and the constitutional principle that everyone should pay, according to their capacity or ability to pay, have been disregarded, at least in several aspects of the legislative process and constitutionality assessment of tax laws.

Keywords: tax; income; standard personal income tax deduction; ability to pay; tax shift.

⁵³ Pravni fakultet Pale, djordje.marilovic@pravni.ues.rs.ba

Arsen Hršum⁵⁴

RESTRUKTURIRANJE JAVNIH PREDUZEĆA*

Apstrakt: U radu je prikazan pojam javnih preduzeća, osnovne karakteristike, pozicija u okviru privrede Bosne i Hercegovine sa naglaskom na osnovne izvore neefikasnosti. Brojna ekonomska literatura je posvećena izučavanju uzroka loših performansi javnih preduzeća. Ipak, ne postoji dovoljan broj preporuka koje bi omogućile kreiranje odgovarajućeg okvira za rješavanje izvora neefikasnosti i potencijalnih negativnih uticaja javnih preduzeća na ekonomiju u cjelini. Tim prije što postoje značajne razlike u karakteristikama privređivanja, vrstama javnih preduzeća i ulozima koju imaju u savremenim državama. Zbog toga, u radu se analiziraju karakteristike procesa restrukturiranja, mogućnosti i specifičnosti primjene na javna preduzeća sa naglaskom na pokretačke snage, moguće oblike i pozitivne efekte. Osnovni cilj rada je sagledavanje postojeće zakonodavne regulative u Bosni i Hercegovini koja se odnosi na proces restrukturiranja javnih preduzeća i davanje preporuka u pogledu unaprijeđenja trenutnog regulatornog okvira i javnih politika kako bi se stvorile pretpostavke za sprovođenje procesa restrukturiranja sa ciljem minimiziranja negativnih efekata i prevazilaženja ograničenja sa kojima se susreću javna preduzeća u Bosni i Hercegovini.

Cljučne riječi: javni sektor, privatni sektor, javna preduzeća, restrukturiranje.

RESTRUCTURING OF STATE-OWNED ENTERPRISES

Abstract: The paper presents the concept of public enterprises, their main characteristics, their position within the economy of Bosnia and Herzegovina, and emphasizes the main sources of their inefficiency. Numerous economic literature is dedicated to questioning the causes of public enterprises' poor performance. Still, there aren't enough recommendations that would allow creating a suitable frame for solving inefficiency and other potentially negative impacts public enterprises have on the economy. Especially since there are significant differences in characteristics of the economy, types of public enterprises, and the role they have in contemporary countries. That's why the paper analyzes characteristics of the restructuring process, possibilities, and specifics of applying it to public enterprises emphasizing driving forces, possible types, and positive effects. The main goal of the paper is to review existing legislation related to the restructuring process of public enterprises in Bosnia and Herzegovina and to give recommendations for improvement of the existing regulatory frame and public policies, in order to create presumptions for executing the restructuring process in a way that would minimize negative effects and overcome limitations that public enterprises in Bosnia and Herzegovina are dealing with.

Keywords: public sector, private sector, state-owned enterprises, restructuring.

⁵⁴ Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu; e-mail: ahrsum@gmail.com.

* Ovaj rad je napisan u okviru projekta „Reforma zakonodavstva o restrukturiranju, reorganizaciji i stečaju u svijetlu evropskih tendencija“.

Jelena Marjanović⁵⁵
Marica Berić⁵⁶

INOVATIVNOST PREDUZEĆA U REPUBLICI SRPSKOJ I ZNAČAJ SAVJETODAVNE PODRŠKE ZA NJIHOV RAZVOJ

Apstrakt: Ovaj rad se bavi ispitivanjem nivoa i vrste inovativnosti u preduzećima Republike Srpske. Analiza se vrši s aspekta različitih djelatnosti i posmatra se njihov doprinos zapošljavanju. Pokazalo se da se empirijski podaci podudaraju s očekivanjima i da u malim firmama dominira proizvodna, a u velikim procesna inovacija. Među posmatranim preduzećima dominiraju ona koja su inovativno neaktivna. Ona predstavljaju tri četvrtine od ukupnog broja posmatranih firmi. Razlog za takvo stanje je nisko ulaganje u istraživanje i razvoj i nepostojanje podrške domaćim inovatorima. Poseban akcenat je stavljen na značaj vladine podrške rastu i razvoju preduzeća. Iako se kao glavni argument za nisku stopu preduzetničke aktivnosti često navodi nedostatak finansijskih sredstava, za njihov opstanak i rast je neophodna savjetodavna i mentorska podrška od strane javnih institucija.

Ključne riječi: inovativnost, zapošljavanje, savjetodavna podrška, mentorska podrška

INNOVATIVENESS OF ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF SRPSKA AND SIGNIFICANCE OF ADVISORY SUPPORT FOR THEIR DEVELOPMENT

Abstract: This paper examines the level and type of innovativeness in the Republic of Srpska's companies. The analysis is performed from the aspect of different sectors and their contribution to employment is observed. Empirical data are matching with expectations and manufacturing innovation dominates in small firms and process innovation in large firms. Among the observed companies, those that are innovatively inactive dominate. They represent three-quarters of the total number of observed companies. The reason for this situation is the low investment in research and development and the lack of support for domestic innovators. Special emphasis was placed on the importance of government support to the growth and development of companies. Although the main argument for the low rate of entrepreneurial activity is often the lack of financial resources, advisory and mentoring support from public institutions is necessary for their survival and growth.

Keywords: innovativeness, employment, advisory support, mentoring support

⁵⁵ Ekonomski fakultet Pale ✉ marjanovicjelena1991@gmail.com

⁵⁶ Razvojna agencija Republike Srpske ✉ marica.beric@rars-msp.org

Nataša Lizdek⁵⁷

DIGITALNI NOMADI: RAD NA DALJINU KAO ALTERNATIVA KANCELARIJSKOM POSLU

Apstrakt: Usljed pandemije COVID-a 19 milioni ljudi širom svijeta počeli su po prvi put raditi na daljinu posao koji su do tada obavljali iz svojih radnih kancelarija. Za digitalne nomade to nije ništa novo, već jedini način rada koji praktikuju. Rad na daljinu postao je „novo normalno“. Pojava digitalnih nomada je rezultat širokog spektra promjena i trendova na globalnom nivou – na prvom mjestu globalizacije, tehnoloških inovacija i promjena na tržištu rada i u društvenom životu ljudi. Digitalni nomadi jedni su od učesnika novonastale gig ekonomije. U radu se skreće pažnja i na probleme sa kojima se digitalni nomadi suočavaju – finansijskom nesigurnošću i nedostatkom socijalne zaštite. Tržište rada pretrpjeće značajne promjene u budućem periodu, a te promjene već su počele i sve se više ubrzavaju. Budućnost rada je u tome da radnici zaista uživaju u tome gdje, kada, kako i na čemu rade.

Ključne riječi: digitalni nomadi, digitalno nomadstvo, rad na daljinu, gig ekonomija, budućnost rada

DIGITAL NOMADS: REMOTE WORK AS AN ALTERNATIVE TO OFFICE JOBS

Abstract: Amidst the COVID-19 pandemic, millions of people around the world began to remote work for the first time on jobs they had previously done in their offices. For digital nomads, this is nothing new – it is their only way of working. Teleworking has become "the new norm". The emergence of digital nomads is a result of a wide range of changes and trends on a global scale - namely globalization, technological innovation and changes in the labor market and the social life of people. Digital nomads are one of the participants in the emerging gig economy. The paper also draws attention to the problems that digital nomads face - financial insecurity and lack of social protection. The labor market will undergo significant changes in the future, and these changes have already begun and are accelerating. The future of work is workers truly enjoying where, when, how and what they work on.

Keywords: digital nomads, digital nomadism, remote work, gig economy, future of work

⁵⁷ Ekonomski fakultet Pale ✉ natasa.lizdek17@gmail.com

Vladimir Antić⁵⁸

IZVORI RIZIKA I PRIJETNJI PO EKONOMSKI RAZVOJ I EKONOMSKU BEZBJEDNOST BOSNE I HERCEGOVINE

Apstrakt: U radu se analizira ekonomska bezbjednost kao dio nacionalne bezbjednosti, najprije određujući pojam, elemente i indikatore ekonomske bezbjednosti, a zatim vezu ekonomske bezbjednosti sa ekonomskim razvojem. Predmet rada jeste analiza ekonomske bezbjednosti BiH unutar nacionalnog sistema bezbjednosti sa posebnim osvrtom na osnovne izvore rizika i prijetnji po ekonomski razvoj i ekonomsku bezbjednost sa aspekta Bosne i Hercegovine. Cilj rada jeste da se ispituju pojedini faktori ekonomske bezbjednosti u BiH (javni dug, dostupnost finansijskih resursa, tehnologija-posmatrana kroz izvoz tehnoloških proizvoda, devizne rezerve, stopu rasta BDP), te da se ocijeni stepen njihovog uticaja na ekonomsku bezbjednost. Samim tim dolazimo do procjene stepena rizika na kome se nalazi BiH po pitanju ekonomske bezbjednosti. Hipoteza rada glasi da je ekonomska bezbjednost preduslov nacionalne bezbjednosti. Polazeći od navedenog proizilazi da je problematika istraživanja fokusirana na sagledavanje uticaja izabranih indikatora ekonomske bezbjednosti za koje postoje podaci, analize i trendovi kao i indikatora ekonomskog razvoja zemlje na ekonomsku bezbjednost.

Ključne riječi: ekonomski sistem, ekonomska bezbjednost, ekonomski razvoj, nacionalna bezbjednost, budžet, BDP, investicije, dug.

SOURCES OF RISK AND THREATS TO ECONOMIC DEVELOPMENT AND ECONOMIC SECURITY OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: The paper analyzes economic security as a part of national security, first defining the concept, elements, and indicators of economic security, and then the connection of economic security with economic development. The subject of this paper is the analysis of the economic security of Bosnia and Herzegovina within the national security system with special emphasis on the main sources of risks and threats to economic development and economic security from the aspect of the country. This paper aims to examine certain factors of economic security in Bosnia and Herzegovina (public debt, availability of financial resources, technology - observed through the export of technological products, foreign exchange reserves, GDP growth rate), and to assess the degree of their impact on economic security. Thus, we come to an assessment of the degree of risk that the country is in observed from the economic security point of view. The hypothesis of the paper is that economic security is a precondition for national security. Based on the above-mentioned facts, it follows that the research is focused on understanding the impact of selected indicators of economic security for which there are data, analyzes, and trends as well as indicators of economic development of the country on economic security.

Keywords: economic system, economic security, economic development, national security, budget, GDP, investments, debt.

⁵⁸ OS BiH na misiji u DR Kongo ✉ antić_vladimir@yahoo.com

Nikola Avram⁵⁹

PRIMJENA "LEADER" PROGRAMA KAO KONCEPTA JAČANJA KONKURENTNOSTI I RURALNOG RAZVOJA EU

Apstrakt: U okviru ovog rada analiziraće se LEADER program i njegov doprinos ruralnom razvoju EU. Evropska unija je početkom devedesetih godina prošlog vijeka pokrenula LEADER pristup ruralnom razvoju, koji kao koncept razvoja podrazumijeva mobilizaciju energije, resursa, ljudi i organizacija i podstiče partnerstva javnog, privatnog i civilnog sektora na lokalnom nivou. Pristup LEADER kao jedno od svojih načela promoviše specifičan oblik partnerstva javnog i privatnog sektora/lokalne akcione grupe. Saradnja između svih aktera lokalnog života, kao i prilagođenost koncepcija i projekata razvoja lokalnoj zajednici imperativ je inicijativa LEADER. Rezultati istraživanja pokazali su da primjena ovog modela, uz aktivno angažovanje lokalnih i regionalnih aktera ruralnog razvoja, obezbjeđuje dobre rezultate u podsticanju ruralnog razvoja i jačanja konkurentnosti u zemljama članicama Evropske unije.

Ključne riječi: ruralni razvoj, LEADER koncept, lokalna akciona grupa, JPP, CLLD

APPLICATION OF THE *LEADER* PROGRAM AS A CONCEPT OF STRENGTHENING THE COMPETITIVENESS AND RURAL DEVELOPMENT OF THE EU

Abstract: Within this paper, the LEADER program and its contribution to EU rural development will be analyzed. In the early 1990s, the European Union launched the LEADER approach to rural development, which as a development concept implies the mobilization of energy, resources, people, and organizations and encourages public, private, and civil sector partnerships at the local level. As one of its principles, the LEADER approach promotes a specific form of public-private partnership / local action group partnership. Cooperation between all participants in local life and the adaptation of development concepts and projects to the local community is an imperative of the LEADER initiative. The results of the research show that the application of this model, with the active involvement of local and regional participants in rural development, provides good results in encouraging rural development and strengthening competitiveness in the country members of European Union.

Keywords: rural development, LEADER concept, local action group, PPP, CLLD

⁵⁹ Generalštab OS BiH Sarajevo ✉ nidjors@yahoo.com;

STUDENTSKA SESIJA – 25. MART 2021. GODINE U 12.00h

		<i>str.</i>	
1.	Dejan Pljuco	ZEMLJE ZAPADNOG BALKANA I COVID-19: KAKO PREBRODITI KRIZU I PODSTAĆI RAZVOJ	51
2.	Kristina Ilić	UPOTREBA MOBILNIH APLIKACIJA ZA TURIZAM U BOSNI I HERCEGOVINI	52
3.	Miroslav Perović	ANALIZA LIKVIDNOSTI KOMERCIJALNE BANKE A. D. BANJA LUKA	53
4.	Marica Smiljanić	UPRAVLJANJE INOVACIJAMA I NJEGOVANJE KORPORATIVNOG PREUZETNIŠTVA	54
5.	Boris Brezo Violeta Ivković	PERCEPCIJA LOKALNOG STANOVNIŠTVA O ATRAKTIVNOSTI JAHORINE KAO TURISTIČKE DESTINACIJE U LIETNOM PERIODU	55
6.	Kristina Kovačević	UTICAJ INFORMACIONIH TEHNOLOGIJA NA PUTOVANJE TURISTA IZ BOSNE I HERCEGOVINE	56
7.	Sara Stanišić	PRIVREDNE PERFORMANSE BOSNE I HERCEGOVINE KAO MOTIV ZA STRANO DIREKTNO ULAGANJE MULTINACIONALNIH KOMPANIJA	57
8.	Gordana Milovanović	NERAZVIJENOST ŽIVOTNOG OSIGURANJA U REPUBLICI SRPSKOJ- NEPOVJERENJE ILI NEPOZNANICA	58
9.	Jovana Blagojević Vladimirka Lakić	ZNAČAJ LJUDSKIH RESURSA U TURIZMU I NJIHOVA ZAVISNOST OD TURISTIČKE TRAŽNJE	59

Dejan Pljuco¹

ZEMLJE ZAPADNOG BALKANA I COVID-19: KAKO PREBRODITI KRIZU I PODSTAĆI RAZVOJ

Apstrakt: Kriza izazvana pandemijom COVID-19 virusa pogodila je privrede zemalja širom svijeta. S ciljem sprečavanja širenja zaraze vlasti su ograničile rad brojnih privrednih subjekata. Zatvaranje je izazvalo značajne gubitke usljed obustavljanja proizvodnje i rada kompanija. Oporavak će pogotovo biti težak u zemljama u razvoju čija privreda je nedovoljno konkurentna. Budući da u privrednoj strukturi zemalja Zapadnog Balkana dominiraju radno i resursno intenzivne djelatnosti, izlazak ovih zemalja iz krize biće relativno spor. Imperativ je da se fokus ekonomske politike u ovim državama pomjeri ka restrukturisanju privrede, koje bi omogućilo održiv razvoj i veću otpornost na eksterne ekonomske šokove. Uvažavajući iskustvo stečeno tokom zatvaranja, cilj ovog rada je identifikovati uzroke sporog oporavka u zemljama Zapadnog Balkana i ukazati na ulogu ekonomske politike u prevazilaženju krize i stvaranju pretpostavki za održivi razvoj u postkriznom periodu.

Ključne riječi: konkurentnost, privredna struktura, kriza, ekonomska politika

WESTERN BALKAN COUNTRIES AND COVID-19: HOW TO OVERCOME THE CRISIS AND ENCOURAGE DEVELOPMENT

Abstract: The crisis caused by the COVID-19 virus has hit the economies of countries around the world. To prevent the spread of the infection, the authorities restricted the work of numerous economic entities. The lockdown caused significant losses due to the interruption of production and operation of the companies. Recovery will be particularly difficult in developing countries whose economies are insufficiently competitive. Because the economic structure of the Western Balkan countries is dominated by labor-intensive and resource-intensive activities, the exit of these countries from the crisis will be relatively slow. The focus of economic policy in these countries must be shifted towards economic restructuring, which would enable sustainable development and greater resilience to external economic shocks. Taking into account the experience gained during the lockdown, this paper aims to identify the causes of slow recovery in the countries of the Western Balkans and to point out the role of economic policy in overcoming the crisis and creating preconditions for sustainable development in the post-crisis period.

Keywords: Competitiveness, economic structure, crisis, economic policy

¹ Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ dejanp1997@gmail.com

Kristina Ilić²

UPOTREBA MOBILNIH APLIKACIJA ZA TURIZAM U BOSNI I HERCEGOVINI

Apstrakt: Sam turizam predstavlja jedan od najbrže rastućih sektora u svijetu. E-turizam digitalizuje sve procese i lance vrijednosti u turizmu, hotelijerstvu, turističkim i ugostiteljskim djelatnostima. Lanac vrijednosti predstavlja organizaciju kao lanac aktivnosti koje dodaju vrijednost proizvodu ili usluzi čiji je krajnji rezultat profit. Pojava interneta i digitalne tehnologije doprinosi većoj efikasnosti i efektivnosti poslovanja. Na mobilne aplikacije u turizmu se mora ozbiljno računati, jer su one u svijetu već počele da zamjenjuju tradicionalne turističke vodiče u velikoj mjeri. Budućnost će obilježiti veći broj putovanja i povećane turističke aktivnosti. Kako raste broj putovanja, tako raste i potreba da ta putovanja budu ispunjena novim mogućnostima. Tu se najviše misli na stvaranje novih, pouzdanijih i jeftinijih načina rezervacija i obilaska turističke destinacije. U radu je prikazano istraživanje trenutnog stanja razvijenosti mobilnih aplikacija za turizam, koje pokazuje da je Bosna i Hercegovina tek na početku razvoja svojih mobilnih aplikacija. Ali, svakako treba istaći napor turističkih subjekata koji imaju mobilne aplikacije za turizam kao jedan iskorak u jačanju turizma Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: e-turizam, internet, mobilne aplikacije, Bosna i Hercegovina

USE OF MOBILE APPLICATIONS FOR TOURISM IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: Tourism is one of the fastest-growing sectors in the world. E-tourism digitalizes all processes and value chains in tourism, hospitality, and tourism and service activities. A value chain represents an organization as a chain of activities that add value to a product or service whose final result is profit. The advent of the Internet and digital technology contributes to greater efficiency and effectiveness of business. Mobile applications in tourism must be seriously counted on because they have already started to replace traditional tourist guides to a large extent all around the world. The future will be marked by more travelling and increased tourist activity. As the number of trips grows, so does the need for those trips to be filled with new opportunities. This is mostly about creating new, more reliable, and cheaper ways of booking and touring a tourist destination. The paper presents a study of the current state of development of mobile applications for tourism, which shows that Bosnia and Herzegovina is at the very beginning of the development of its mobile applications. However, the efforts of tourism entities that have mobile applications should certainly be emphasized as a step forward in strengthening the tourism of Bosnia and Herzegovina.

Keywords: e-tourism, internet, mobile applications, Bosnia and Herzegovina

² Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ kristinailic504@gmail.com

Miroslav Perović³

ANALIZA LIKVIDNOSTI KOMERCIJALNE BANKE A. D. BANJA LUKA

Apstrakt: Osiguranje likvidnosti bilo koje banake je ključan preduslov njenog uspješnog poslovanja. Neispunjenje neke njene obaveze radi manjka likvidnih sredstava banci može stvoriti dodatne troškove u vidu zateznih kamata i penala koje ona mora platiti. Još gora stvar po bilo koju depozitno – štednu instituciju je situacija u kojoj ona trenutno nema dovoljno sredstava da izmiri obaveze prema svojim deponentima. To se negativno odražava na publicitet banke i stvara nervozu i strah kod njenih deponenata. U tom slučaju bi se problem mogao uvećati do te mjere da svi deponenti žele da povuku svoja sredstva iz takve banke što bi dotičnu banku moglo dovesti čak i do zatvaranja. Koliko je zapravo složeno i teško upravljati jednom takvom institucijom govori i činjenica da banka stalno morata tražiti kompromis između sigurnosti, likvidnosti i profitabilnosti. Ako je ona previše blizu jednom kraju tog magičnog trougla njeno dugoročno poslovanje i dugoročan uspjeh je izvjesno ugrožen.

Ključne riječi: Komercijalna banka a. d. Banja Luka, pokazatelji likvidnosti, koeficijenti za mjerenje likvidnosti, ročna transformacija,

LIQUIDITY ANALYSIS OF A KOMERCIJALNA BANKA A. D. BANJA LUKA

Abstract: Ensuring the liquidity of any bank is a key prerequisite for its successful operation. Failure to meet some of its obligations due to lack of liquid funds can create additional costs for the bank in the form of default interest and penalties that it must pay. An even worse thing for any deposit-saving institution is the situation in which it currently does not have sufficient funds to settle its obligations to its depositors. This negatively affects the publicity of the bank and creates nervousness and fear among its depositors. In that case, the problem could increase to the extent that all depositors want to withdraw their funds from such a bank, which could even lead to the closure of the bank in question. How complex and difficult it is to manage such an institution is shown by the fact that the bank must constantly look for a compromise between security, liquidity, and profitability. If it is too close to one end of that magic triangle, its long-term business and long-term success are certainly at risk. However, we lack space and time to dedicate ourselves to the analysis of all three components, thus the emphasis will be placed on the liquidity analysis of the Komercijalna banka a. d. Banja Luka.

Keywords: Komercijalna banka a. d. Banja Luka, liquidity indicators, liquidity ratios, maturity transformation

³ Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ perovicmiroslav94@gmail.com

Marica Smiljanić⁴

UPRAVLJANJE INOVACIJAMA I NJEGOVANJE KORPORATIVNOG PREDUZETNIŠTVA

Apstrakt: Glavni izazov za preduzetnika 21. vijeka jeste pronalaženje načina da se konkurenti nadmudre i da se razvija brže od njih. Globalizacija, digitalizacija, sve zahtjevniji kupci su samo neki od faktora koji utiču na preduzetnike, posmatrano na svjetskom nivou, odnosno tjeraju ih da napuste tradicionalne načine poslovanja i da se sve više okreću ka inovacijama, a s tim u vezi korporativno preduzetništvo posebno dobija na značaju. Korporativno preduzetništvo je sve manje stvar izbora, a sve više neophodnost za očuvanje tržišne pozicije odnosno opstanak na tržištu. Korporativno preduzetništvo podstiče zaposlene na individualno preuzimanje inicijative i na taj način se stvara pogodno tlo za rađanje inovacija koje su jedina garancija opstanka na ovako dinamičnom tržištu.

Ključne riječi: inovacije, disruptivne inovacije, korporativno preduzetništvo

INNOVATION MANAGEMENT AND NURTURING CORPORATE ENTREPRENEURSHIP

Abstract: The main challenge for 21st-century entrepreneurs is to find ways to outsmart competitors and grow faster than them. Generally speaking, globalization, digitalization, and increasingly demanding customers are just some of the factors that affect companies. In reality, they force them to abandon traditional ways of doing business and turn more and more to innovation, which, as a result, encourages the importance of corporate entrepreneurship.

As we can see Corporate entrepreneurship is less and less a matter of choice and more and more a necessity for preserving the market position, or even the survival on the market.

Keywords: innovation, disruptive innovation, corporate entrepreneurship

⁴ Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ maricamare93@gmail.com

Violeta Ivković⁵
Boris Brezo⁶

PERCEPCIJA LOKALNOG STANOVNIŠTVA O ATRAKTIVNOSTI JAHORINE KAO TURISTIČKE DESTINACIJE U LJETNOM PERIODU

Apstrakt: Nakon Olimpijade Jahorina se transformisala u izuzetno privlačnu turističku destinaciju, te je uključena i u međunarodne turističke tokove. Jahorina obiluje netaknutom prirodom, crnogoričnom šumom, planinskim izvorima, divljim konjima, planinskim stazama, brojnim biljem i bobičastim voćem. U vrijeme ekstremnih vrućina mnogi gosti nalaze trenutke rasonode u aktivnostima koje Jahorina pruža: šetnje označenim planinskim stazama, biciklizam, brdski biciklizam, panoramsko razgledanje planinskih vrhova, vožnja kvadovima, dječije atrakcije, a naročito je popularna kod sportista za visinske pripreme. Jahorina je planina za sve i pogađa svačiji ukus, a svojom bogatom ponudom posjetiocima nesebično nudi rasonodu i odmor za sva čula 365 dana u godini. Sa teorijskog stanovišta, u radu je pažnja posvećena značaju turizma u BiH, ekološkoj dimenziji turizma na Jahorini, značaju OC Jahorina za razvoj planine i prikazana je ljetna ponuda ove olimpijske ljepotice. Istraživački dio odnosi se na percepciju stanovništva o atraktivnosti planine u ljetnom periodu.

Ključne riječi: Jahorina, planinski turizam, ljetna ponuda, percepcija stanovništva.

LOCAL POPULATION PERCEPTION ON THE ATTRACTIVENESS OF JAHORINA AS A TOURIST DESTINATION IN THE SUMMER PERIOD

Abstract: After the Olympic Games, Jahorina gained a reputation as an attractive tourist destination and was included in the international tourist movements. Jahorina is abundant in untouched nature, evergreen forest, mountain springs, wild horses, mountain trails, numerous herbs, and berries. During extremely hot weather many guests find their moments of joy in the activities Jahorina offers: hiking through marked mountain trails, biking, mountain biking, panoramic sightseeing of mountain peaks, quad rides, attractions for children, and the mountain is particularly popular for high altitude sport preparations. Jahorina is the mountain created for everything and it pleases everyone's taste. With its abundant offer, it selflessly provides joy and rest for all senses, 365 days a year. From the theoretical point of view, this paper pays attention to the importance of tourism in BiH, the ecological dimension of tourism on Jahorina, including the importance of OC Jahorina for mountain development and it also presents the summer offer of this Olympic beauty. The research part of the paper refers to the perception of the population about the attractiveness of the mountain in the summer.

Key words: Jahorina, mountain tourism, summer offer, population perception.

⁵ Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ violetaivkovic1996@gmail.com

⁶ Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ brezo57@gmail.com

Kristina Kovačević⁷

UTICAJ INFORMACIONIH TEHNOLOGIJA NA PUTOVANJE TURISTA IZ BOSNE I HERCEGOVINE

Apstrakt: Svakodnevni razvoj tehnologije donosi nove mogućnosti. Upotreba interneta ima veliki uticaj kako na pojedinca tako i na život savremenog društva. Razvoj tehnologije ima veliki značaj u bankarstvu, biznisu, obrazovanju i mnogim drugim sferama života. Takođe, pristup internetu nam omogućava dostupnost potrebnih informacija. Internet je postao sastavni dio turizma. Informaciono komunikacione tehnologije imaju značajan uticaj na poslovanje u turizmu i boljoj promociji turističkih mjesta. Uticaj interneta se ogleda u komunikaciji i stvaranju društvenih veza, on-line kupovini, poslovanju i elektronskom marketingu i sl. Pored sociološkog i ekonomskog značaja internet ima i politički značaj pa su tako svakom pojedincu dostupne sve informacije, mogućnost javnog iznošenja stavova, kritika i mišljenja. Takođe, internet i tehnologije imaju pozitivan uticaj i na promovisanje kulture i umjetnosti.

Ključne riječi: Internet, informacione tehnologije, društvene mreže, turizam.

THE IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGIES ON THE TRAVELLING OF TOURISTS FROM BOSNIA AND HERZEGOVINA

Abstract: Everyday development of technology brings new possibilities. The use of the Internet has a great impact on both the individual and the life of modern society. Technology development is of great importance in banking, business, education, and many other spheres of life. Also, the internet allows us to access the necessary information. The Internet has become an integral part of tourism. Information and communication technologies have a significant impact on the tourism business and better promotion of tourist destinations. The influence of the Internet is reflected in communication and the creation of social connections, online shopping, business and electronic marketing, etc. In addition to sociological and economic significance, the Internet also has political significance. All individuals have access to all information, the possibility of publicly expressing views, criticism, and opinion. Furthermore, the Internet and technologies have a positive impact on the promotion of culture and art.

Keywords: Internet, information technologies, social networks, tourism.

⁷ Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ kkovacevic548@gmail.com

Sara Stanišić⁸

**PRIVREDNE PERFORMANSE BOSNE I HERCEGOVINE KAO MOTIV
ZA STRANO DIREKTNO ULAGANJE MULTINACIONALNIH
KOMPANIJA**

Apstrakt: Kompanija razmatra mnoge faktore prilikom donošenja odluke o stranom direktnom investiranju. Karakteristike jedne zemlje mogle bi biti motiv za strano direktno investiranje koje će doprinijeti povećanju dobiti multinacionalnih kompanija. Imajući u vidu privredna kretanja, kao i visinu ostvarenih investicija u Bosni i Hercegovini, postavlja se pitanje na osnovu kojih faktora strani investitori donose odluku o realizaciji ulaganja u BiH. Odgovor na ovo pitanje pokušaćemo dati sagledavanjem trenutne privredne klime u BiH, kao i analiziranjem provedenih istraživanja o motivima stranih investitora za strano direktno investiranje u BiH. Dobijeni rezultati ukazuju na to da strani ulagači vide BiH kao povoljnu destinaciju za strana ulaganja, te da treba biti optimističan u pogledu priliva stranih direktnih investicija u narednom periodu. BiH je atraktivna za strane investitore zbog geografskog i strateškog položaja, potencijala domaćeg tržišta, postojećih resursa i logistike, te iskustva i tradicije koju BiH ima u određenim granama industrije.

Ključne riječi: multinacionalna kompanija, strane direktne investicije, motivi, privredne performanse, BiH.

**ECONOMIC PERFORMANCE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA AS A
MOTIVE FOR THE FOREIGN DIRECT INVESTMENT OF
MULTINATIONAL COMPANIES**

Abstract: A company considers many factors when deciding on foreign direct investment. The characteristics of a country could be a motive for foreign direct investment that will contribute to increasing the profits of multinational companies. Having in mind the economic trends, as well as the amount of realized investments in Bosnia and Herzegovina, the question arises based on what factors foreign investors decide on the realization of investments in Bosnia and Herzegovina. We will try to answer this question by looking at the current economic climate in Bosnia and Herzegovina, as well as by analysing the conducted research on the motives of foreign investors for foreign direct investment in Bosnia and Herzegovina. Obtained results indicate that foreign investors see Bosnia and Herzegovina as a favourable destination for foreign investment and that we should be optimistic about the inflow of foreign direct investment in the coming period. Bosnia and Herzegovina is attractive to foreign investors due to its geographical and strategic position, domestic market potential, existing resources, and logistics, as well as the experience and tradition that it has in certain industries.

Keywords: multinational company, foreign direct investment, motives, economic performance, Bosnia and Herzegovina.

⁸ Student master studija na Ekonomskom fakultetu Brčko✉ sarastanisc997@gmail.com

Gordana Milovanović⁹

NERAZVIJENOST ŽIVOTNOG OSIGURANJA U REPUBLICI SRPSKOJ- NEPOVJERENJE ILI NEPOZNAKICA

Apstrakt: Osiguranje je nastalo kao posledica potrebe da se organizovano radi na sprečavanju ili ublažavanju posledica štetnih događaja. S ekonomske tačke gledišta, osiguranje je jedan vid naknade osiguranih rizika finansijskim sredstvima dobijenih od strane osiguranika. Ono što čini specifičnim životno osiguranje jeste da ono predstavlja kombinaciju osiguranja od osiguranog rizika i štednje. Ono kao takvo ima širi značaj ne samo za osiguravača, osiguranika nego i za širu društvenu zajednicu. Iako bilježi blagi rast životno osiguranje u Republici Srpskoj je na vrlo niskom stepenu razvoja a kao posledica tome jeste nepovjerenje i nepoznanica stanovništva o ovom obliku osiguranja.

Cljučne riječi: osiguranje, osiguranik, životno osiguranje, nepovjerenje, nepoznanica

UNDERDEVELOPMENT OF LIFE INSURANCE IN THE REPUBLIC OF SRPSKA- DISTRUST OR IGNORANCE

Abstract: Insurance appeared as a consequence of the need to work in an organized way to prevent or mitigate the consequences of harmful events. From the economic aspect, insurance is a form of reimbursement for insured risks using financial resources received from the insured. What makes life insurance specific is that it is a combination of insurance against covered risks and savings. As such, it has a wider significance not only for the insurer and the insured but also for the wider community. Although recording a slight increase, life insurance in the Republic of Srpska is at a very low level of development, which is a consequence of distrust and ignorance of the population about this form of insurance.

Keywords: insurance, insured, life insurance, distrust, ignorance

⁹ Alumina D.O.O. Zvornik ✉ gordanam1990@gmail.com

Jovana Blagojević¹⁰
Vladimirka Lakić¹¹

ZNAČAJ LJUDSKIH RESURSA U TURIZMU I NJIHOVA ZAVISNOST OD TURISTIČKE TRAZNJE

Apstrakt: Hotelijerstvo je zahtjevna djelatnost izložena velikom uticaju konkurencije te je opstanak hotela na tržištu moguć jedino praćenjem trendova koji se odnose na unapređenje kvaliteta poslovanja, odnosno proizvoda i usluga koje pružaju. Kao nosioci turističke ponude hoteli treba da imaju stručno, motivisano i zadovoljno osoblje, koje ostavlja primarni, a ujedno i odlučujući utisak na gosta. Hotelijerstvo je "živa" djelatnost u kojoj se interakcija sa gostom odvija od njegovog dolaska u objekat, do napuštanja istog i zbog toga je neophodno adekvatno birati zaposlene. Nedovoljno stručno, nemotivisano i nezadovoljno osoblje loše utiče na reputaciju hotela, a samim tim i na konkurentnost. Korisnik hotelskih usluga koji se u hotelu osjetio dobrodošlim, uvijek je spreman ponovo posjetiti svoje domaćine, te prenositi svoje impresije porodici i prijateljima, stvarajući na taj način krug lojalnih gostiju.

Ključne riječi: ljudski resursi, hotelijerstvo, gost, konkurentnost;

THE IMPORTANCE OF HUMAN RESOURCES IN TOURISM AND THEIR DEPENDENCE ON TOURIST DEMAND

Abstract: Hotel management is a demanding activity exposed to the great influence of competition, and the survival of hotels on the market is possible only by following trends related to improving the quality of business, i.e. products and services they provide. As carriers of the tourist offer, hotels should have professional, motivated, and satisfied staff, which leaves a primary, and at the same time crucial impression on the guest. Hotel management is a "live" activity in which the interaction with the guests takes place from their arrival to the facility until they leave it. Therefore it is necessary to adequately choose employees. Insufficiently professional, unmotivated, and dissatisfied staff negatively affects the hotel's reputation and competitiveness. The users of hotel services who feel welcome in a hotel are always eager to visit their hosts again and share their impressions with family and friends, thus creating a circle of loyal guests.

Keywords: hospitality, human resources, guest, competitiveness;

¹⁰Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ - jovanablagojevic175@gmail.com

¹¹Student master studija na Ekonomskom fakultetu Pale ✉ - lvladimirka@yahoo.com

Jahorinski poslovni forum
Jahorina Business Forum
 BiH, Republic of Srpska, Jahorina

City East Sarajevo

Ministry for Scientific and Technological Development, Higher Education and Information Society

Olympic Center Jahorina

USAID
 OD AMERICKOG NARODA

PRO-Budućnost
 Povjerenje, razumijevanje, odgovornost za budućnost

CRS
 CREDIT RISK SERVICES

KOMERCIJALNA BANKA
 Meni najbliža

Addiko Bank

NLB Banka

Banjalučka berza

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
 РЕПУБЛИКА СРПСКА
 АГЕНЦИЈА ЗА ЗАПОШЉАВАЊЕ

ПРЕФ

МИЛИЋИ
 ПАЛЕ

АПЖБ

ИРБРС

ОПШТИНА
 ДУВНО

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна и универзитетска библиотека
Републике Српске, Бања Лука

33(048)

НАУЧНА конференција са међународним учешћем Јахорински пословни форум "Југоисточна Европа у вртлогу кризе 2020, дисруптивних иновација, политика и мјера за одрживи привредни раст" (10 ; 2021 ; Јахорина)

Knjiga apstrakata / X Naučna konferencija sa međunarodnim učešćem Jahorinski poslovni forum 2021, "Jugoistočna Evropa u vrtlogu krize 2020, disruptivnih inovacija, politika i mjera za održivi privredni rast", Jahorina, 25-26. mart 2021. godine ; [organizator konferencije] Ekonomski fakultet Pale, Univerzitet u Istočnom Sarajevu ; [koorganizatori konferencije] Ekonomski fakultet Podgorica, Univerzitet Crne Gore, Ekonomski fakultet Subotica, Univerzitet u Novom Sadu, Ekonomski fakultet Univerziteta Sv. Ćirilo i Metodije u Skopju = Book of Abstracts / X Scientific Conference with International Participation Jahorina Business Forum 2021, "South-east Europe in the Vortex of the 2020 Crisis, Disruptive Innovations, Policies and Measures for Sustainable Economic Growth", Jahorina, 25-26th march 2021 ; [organizers] Faculty of Economics Pale, University of East Sarajevo ; [coorganizers] Faculty of Economics Podgorica, University of Montenegro, Faculty of Economics Podgorica, University of Montenegro, Faculty of Economics Ss. Cyril and Methodius, University in Skopje ; [predsjednik naučnog odbora Branko Đerić]. - Pale : Ekonomski fakultet, 2021 (Istočno Novo Sarajevo : Kopikomerc). - 59 стр. ; 30 cm

Упор. срп. текст и енгл. превод. - Тираж 100. - Напомене уз текст.

ISBN 978-99976-771-3-6

COBISS.RS-ID 131047681